

Raadpleging grensoverschrijdende samenwerking

Limburgse politici

Limburgse MKB

15 november 2016

In samenwerking met:

MKB
LIMBURG

Samenvatting

- Ruim een derde van de Limburgse bestuurders en Limburgse MKB-ers geeft aan dat zowel de Belgische als de Duitse grensregio perspectief biedt voor economische samenwerking.
- Volgens de Limburgse bestuurders en MKB-ers is Limburg economisch gezien vooral verwerven met de Duitse regio. Dit geldt ook voor de aspecten 'infrastructuur' en 'politiek/bestuurlijk'.
- Met de Belgische grensregio is Limburg op dit moment meer verwerven op cultureel gebied (beide, 37%).
- Top 3 sectoren waar Limburg het meest kan profiteren bij meer samenwerking met Duitsland:
  - 1 Toerisme/recreatie
  - 2 Transport / distributie
  - 3 Industrie
- Een meerderheid van de Limburgse bestuurders geeft aan dat de mate waarin Limburgers de Duitse taal beheersen, verslechterd is. 43% van de Limburgse MKB-ers ziet een soortgelijk beeld.
- Drie kwart van de Limburgse bestuurders vindt een herinvoering van controle van personen die de Duits-Nederlandse grens oversteken onwenselijk. 55% van de Limburgse MKB-ers draagt dezelfde mening.
- Top 3 beleidsterreinen waarbij overheden, grensoverschrijdend, meer van elkaars kennis gebruik kunnen maken:
  - 1 Arbeidsmarkt/werkgelegenheid/economie
  - 2 Politie en justitie
  - 3 Milieu en duurzaamheid
- Top 3 barrières die de Nederlandse en Duitse overheden dienen te verwijderen
  - 1 Verschillen in wetgeving
  - 2 Verschillen in (erkenning van) diploma's van werknemers
  - 3 Onbekendheid bij werkgevers met afzetmarkt over de grens
- Beleidsmaatregelen voor tegengaan van demografische krimp in de grensregio:
  - 1 Werkgelegenheidsprojecten voor jongeren
  - 2 Investing in scholen
- 37% van de Limburgse politici ziet het liefst een Europa van natiestaten, met een concentratie van soevereiniteit op nationaal niveau. Zie de gegeven toelichtingen op pagina

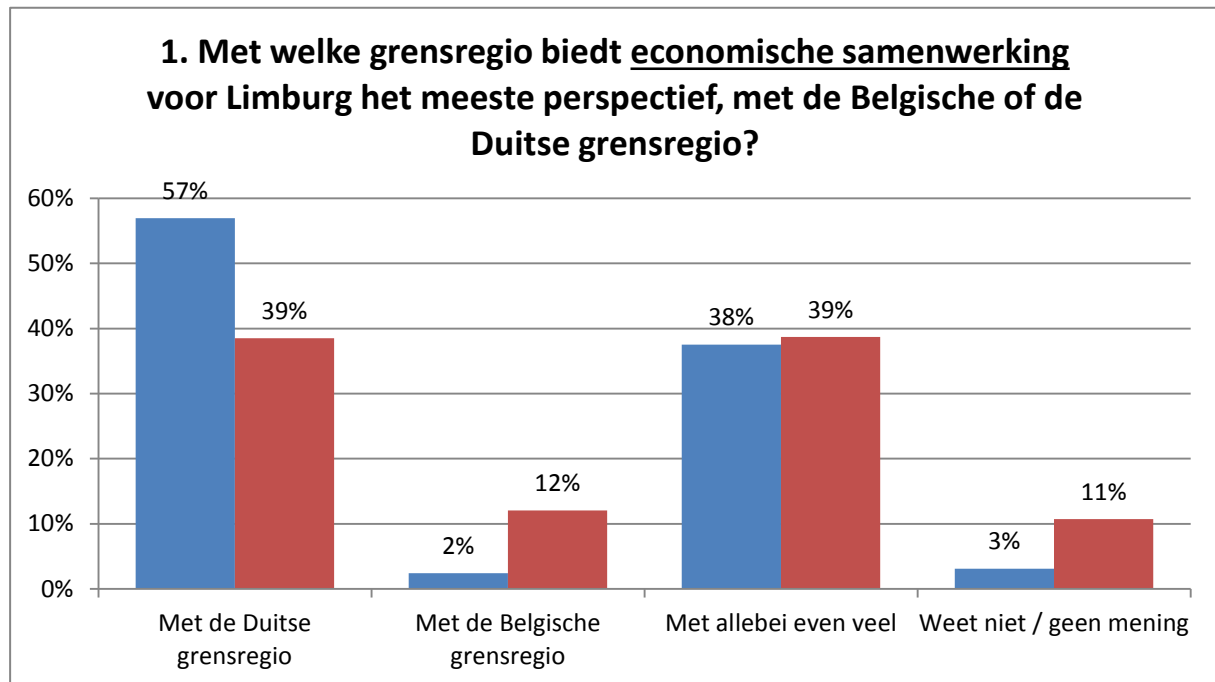
Inhoud

1 Rechte tellingen	3
Samenwerking buitenland	3
Duits/Nederlandse regio	5
2. Verantwoording	15
2.1 Methode	15
2.2 Response versus populatie	15
2.2.1 Limburgse politici	15
2.2.2 Limburgse MKB	19
3. Onderzoeksbureau Toponderzoek	21
Bijlage: toelichtingen	22
1. Met welke grensregio biedt economische samenwerking voor Limburg het meeste perspectief, met de Belgische of de Duitse grensregio? Limburgse bestuurders	22
2. Met welk grensregio is Limburg volgens u op dit moment meer verweven, met de Belgische of de Duitse grensregio?	23
3. In welke sectoren kan Limburg op dit moment het meest profiteren van meer intensieve grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland?	23
4. Kunt u in drie woorden het karakter omschrijven van de mentaliteit van de Duitse inwoners (net over de grens)? Limburgse bestuurders	24
5. Wat betreft de mentaliteit (van werken), wat kan een Duitser van een Nederlander leren? Limburgse bestuurders	36
6. Wat is uw indruk van de mate waarin Limburgers de Duitse taal beheersen? In de afgelopen jaren is dit: Limburgse bestuurders	45
7. Hoe wenselijk of onwenselijk vindt u een herinvoering van controle van personen die de Duits-Nederlandse grens oversteken? Limburgse bestuurders	46
8. Op welke beleidsterreinen dienen volgens u Duitse en Nederlandse overheden in de grensstreek meer van elkaars kennis gebruik te maken?	47
9. Welke van onderstaande barrières dienen de Nederlandse en Duitse overheden te verwijderen?	48
9.1 Hoe kunnen volgens u de aangegeven barrières worden overbrugd?	49
9.1.2 Welke maatregelen zouden overheden vooral moeten uitvoeren, zodat het voor uw bedrijf gemakkelijker wordt om omzet te halen in Duitsland of België.	50
9.1.2. Welke maatregelen zouden overheden vooral moeten uitvoeren, zodat het voor uw bedrijf gemakkelijker wordt om Duitse of Belgische werknemers in dienst te nemen.	57
10. Wat vindt u de meest wenselijke beleidsmaatregelen voor het tegengaan van demografische krimp in de grensregio's?	60
11. Wat voor soort Europa dient er volgens u in de toekomst te ontstaan?	62

1 Rechte tellingen

De onderliggende onderzoeksresultaten worden op hoofdniveau gepresenteerd.

Samenwerking buitenland

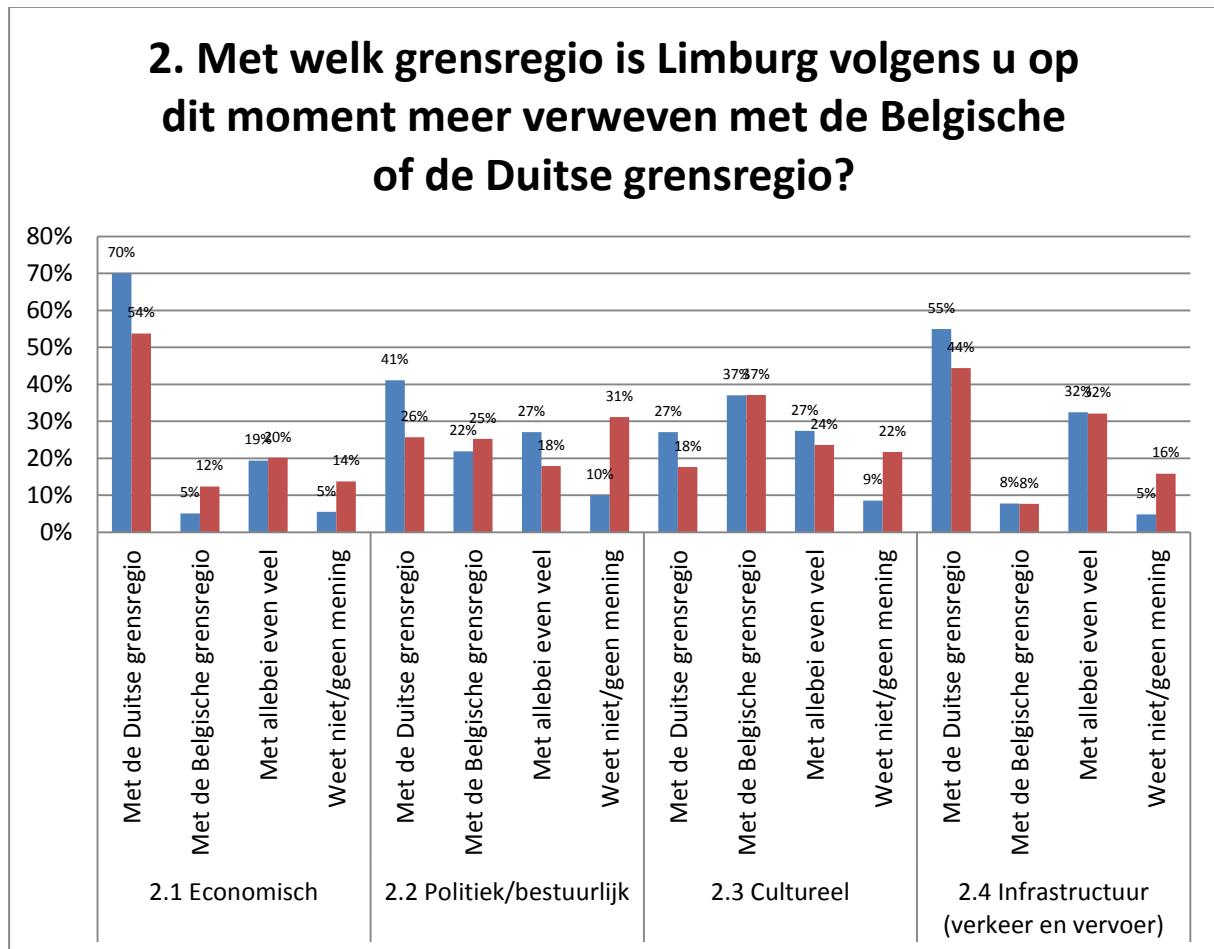
Ruim een derde van de Limburgse bestuurders en Limburgse MKB-ers geeft aan dat zowel de Belgische als de Duitse grensregio perspectief biedt voor economische samenwerking.

57% van de bestuurders ziet, qua economische samenwerking, vooral mogelijkheden met de Duitse grensregio. Dit percentage is hoger bij bestuurders uit Noord-Limburg (69%). 10% van de bestuurders uit Midden-Limburg ziet met name perspectief met de Belgische grensregio.

Zie de gegeven toelichtingen op pagina 22.

■ Limburgse bestuurders
■ Limburgse MKB-ers

Bij de volgende aspecten:

Volgens de Limburgse bestuurders en MKB-ers is Limburg economisch gezien vooral verworven met de Duitse regio (Respectievelijk 70% en 54%). Dit geldt ook voor de infrastructuur (respectievelijk 55% en 44%).

Met de Belgische grensregio is Limburg op dit moment meer verworven op cultureel gebied (beide, 37%). De bestuurders uit Midden-Limburg en Zuid-Limburg geven hierbij hoge waardes (respectievelijk 48% en 40%).

Volgens de Limburgse bestuurders is 'politiek/bestuurlijk' Limburg meer verworven met de Duitse grensregio (41%). Op dit aspect geeft 31% van de Limburgse MKB-ers aan het niet te weten.

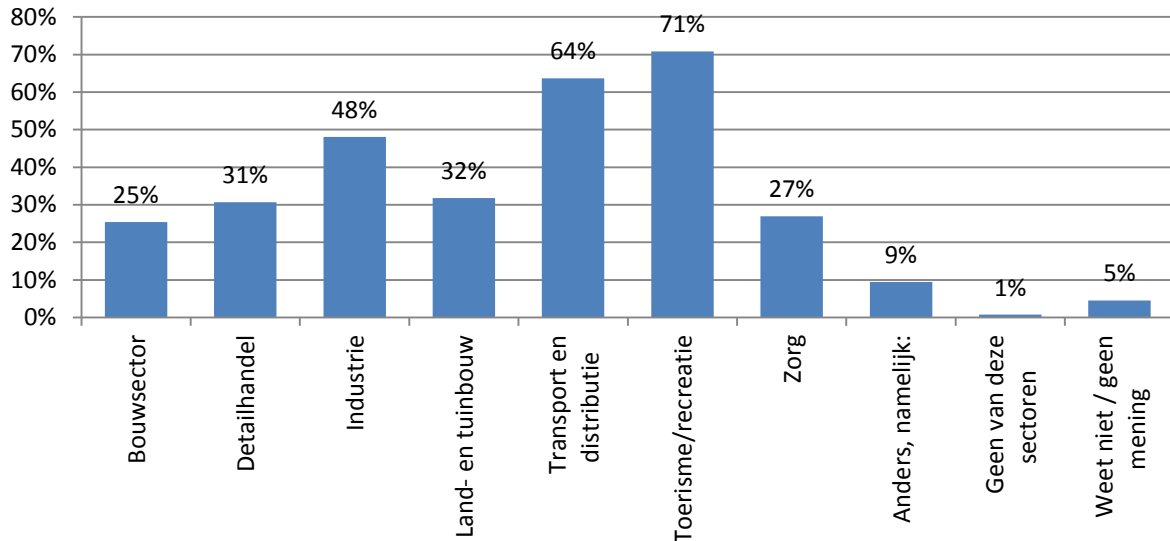
Zie de gegeven toelichtingen op pagina 23.

■ Limburgse bestuurders
 ■ Limburgse MKB-ers

Duits/Nederlandse regio

3. In welke sectoren kan Limburg op dit moment het meest profiteren van meer intensieve grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

Top 5 sectoren waar Limburg het meest kan profiteren bij meer samenwerking met Duitsland

- 1 Toerisme/recreatie (71%)
- 2 Transport / distributie (64%)
- 3 Industrie (48%)
- 4 Land- en tuinbouw (32%)
- 5 Detailhandel (31%)

Top 3 Noord-Limburg

- 1 Transport en distributie 69%
- 2 Toerisme / recreatie 68%
- 3 Land en tuinbouw 56%

Top 3 Midden-Limburg

- 1 Toerisme/recreatie 69%
- 2 Transport en distributie 54%
- 3 Industrie 44%

Top 3 Zuid-Limburg

- 1 Toerisme/recreatie 70%
- 2 Transport/distributie 59%
- 3 Industrie 47%

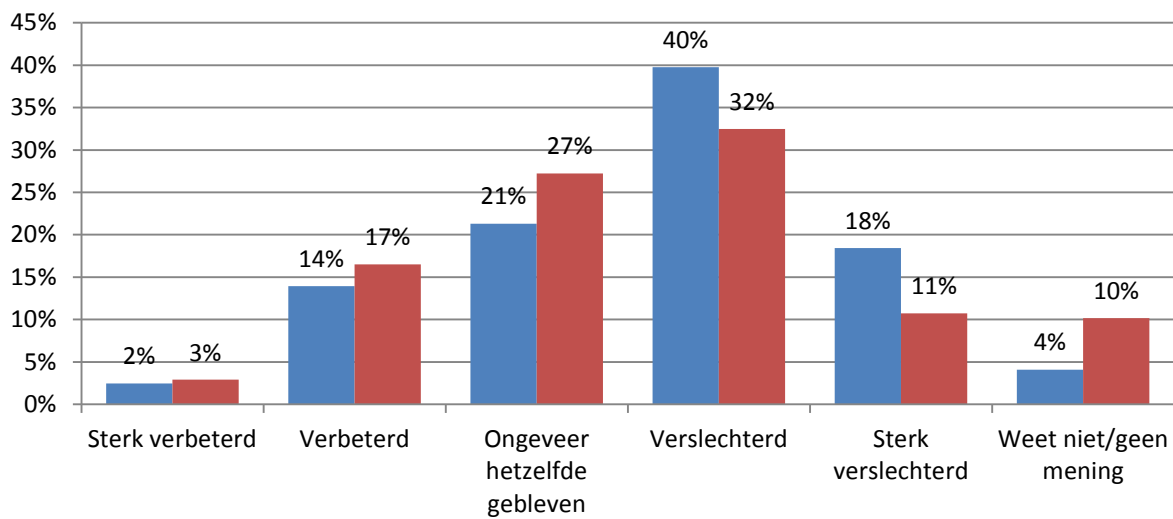
Zie de gegevens toelichtingen op pagina 23.

6. Wat is uw indruk van de mate waarin Limburgers de Duitse taal beheersen? In de afgelopen jaren is dit:

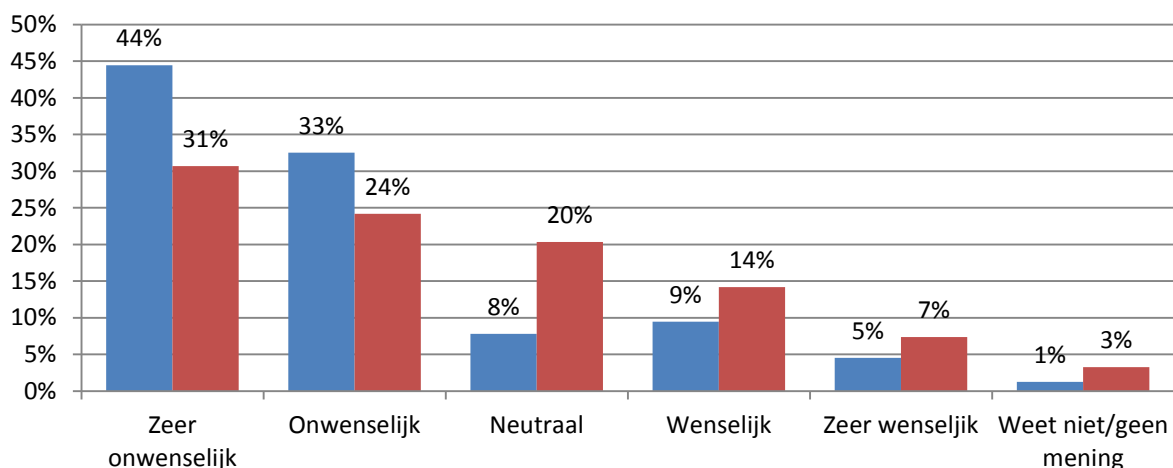

Een meerderheid van de Limburgse bestuurders (58%) geeft aan dat de mate waarin Limburgers de Duitse taal beheersen, verslechterd is. 43% van de Limburgse MKB-ers ziet een soortgelijk beeld. (10% geeft aan het niet te weten).

Zie de gegeven toelichtingen op pagina 45.

■ Limburgse bestuurders
■ Limburgse MKB-ers

7. Hoe wenselijk of onwenselijk vindt u een herinvoering van controle van personen die de Duits-Nederlandse grens oversteken?

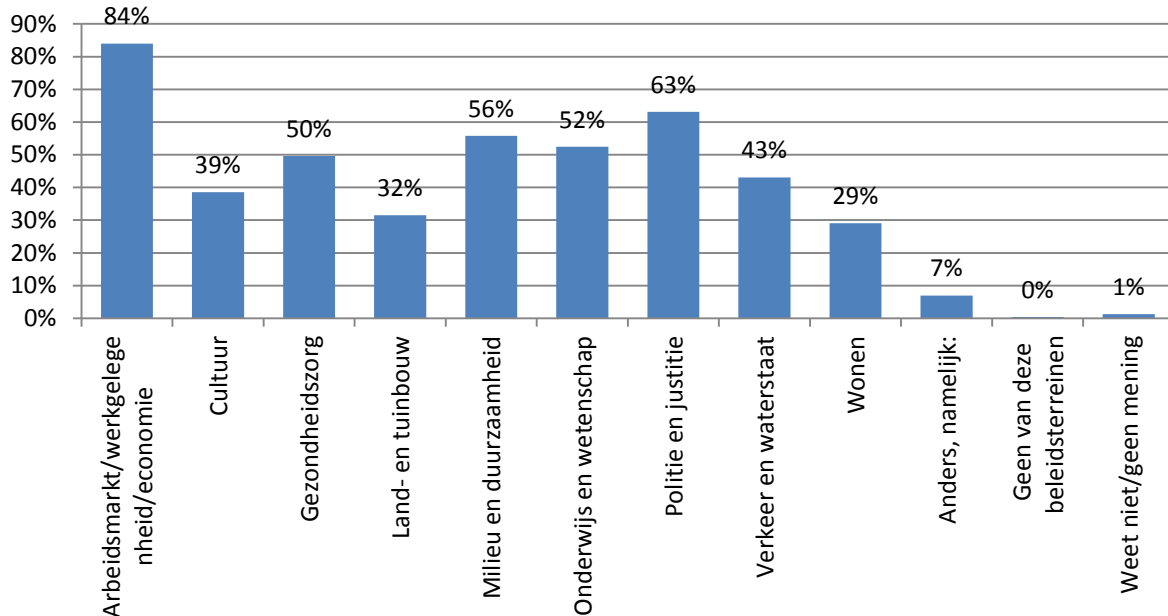

Drie kwart van de Limburgse bestuurders (77%) vindt een herinvoering van controle van personen die de Duits-Nederlandse grens oversteken onwenselijk. 55% van de Limburgse MKB-ers draagt dezelfde mening, terwijl 21% van de MKB-ers het herinvoeren van controle wenselijk vindt.

Zie de gegeven toelichtingen op pagina 46.

8. Op welke beleidsterreinen dienen volgens u Duitse en Nederlandse overheden in de grensstreek meer van elkaars kennis gebruik te maken?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

Top 5 beleidsterreinen waarbij overheden in de grensstreek meer van elkaars kennis gebruik kunnen maken

- 1 Arbeidsmarkt/werkgelegenheid/economie 84%
- 2 Politie en justitie 63%
- 3 Milieu en duurzaamheid 56%
- 4 Onderwijs en wetenschap 52%
- 5 Gezondheidszorg 50%

Top 3 Noord-Limburg

- 1 Arbeidsmarkt/werkgelegenheid/economie 83%
- 2 Milieu en duurzaamheid 63%
- 3 Politie en justitie 57%

Top 3 Midden-Limburg

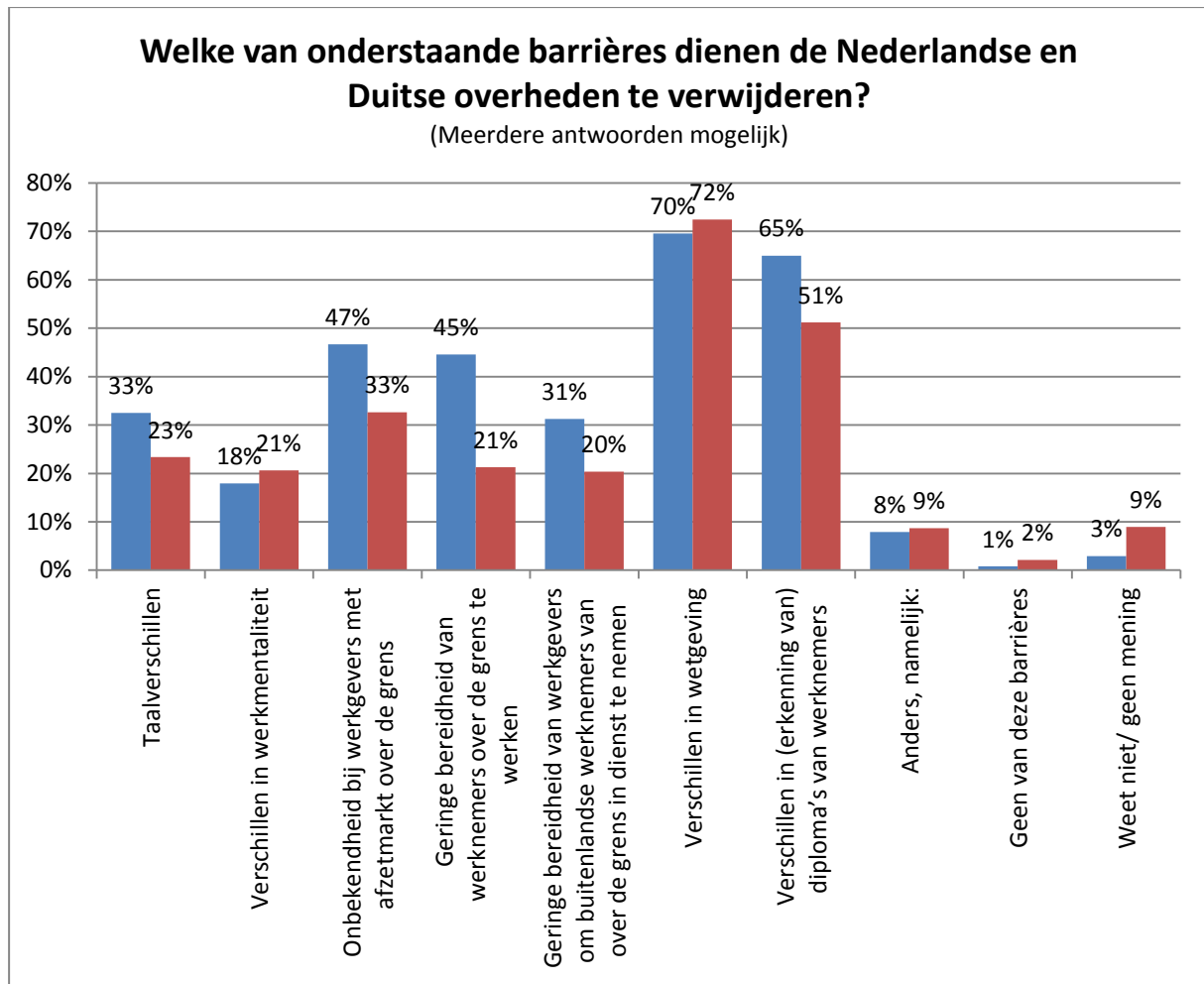
- 1 Arbeidsmarkt/werkgelegenheid/economie 84%
- 2 Politie en justitie 66%
- 3 Milieu en duurzaamheid 52%

Top 3 Zuid-Limburg

- 1 Arbeidsmarkt/werkgelegenheid/economie 88%
- 2 Politie en justitie 70%
- 3 Onderwijs en wetenschap 62%

Zie de gegeven toelichtingen op pagina 47.

9. In het kader van de samenwerking tussen de Nederlands en Duitse overheid:

Top 3 barrières die de Nederlandse en Duitse overheden dienen te verwijderen

- 1 Verschillen in wetgeving
- 2 Verschillen in (erkenning van) diploma's van werknemers
- 3 Onbekendheid bij werkgevers met afzetmarkt over de grens

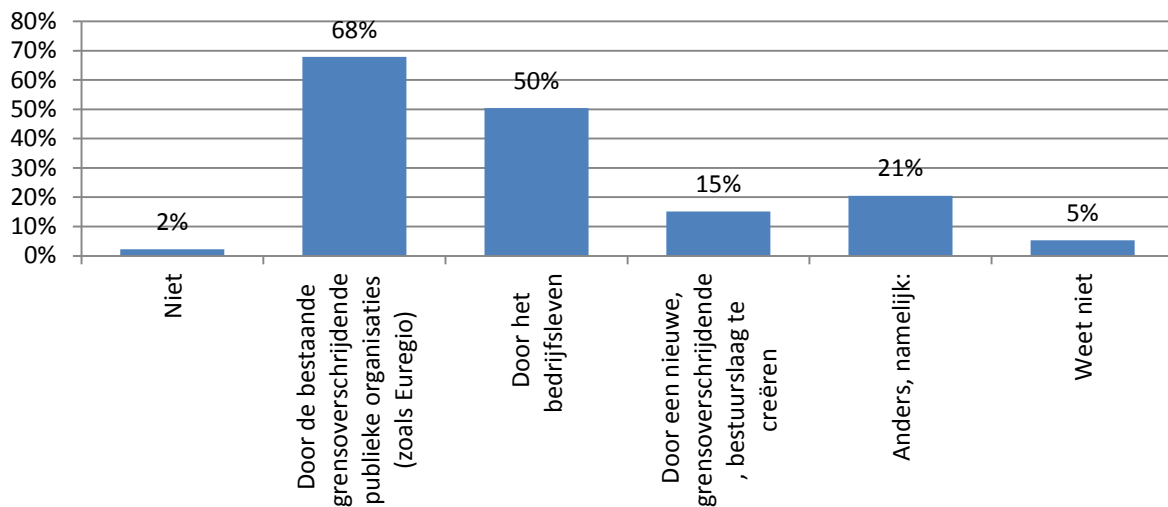
Bovenstaande top 3 geldt voor zowel Limburgse bestuurders als Limburgse MKB-ers.

Zie de gegevens toelichtingen op pagina 48.

- Limburgse bestuurders
- Limburgse MKB-ers

9.1 Hoe kunnen volgens u de aangegeven barrières worden overbrugd?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

68% van de Limburgse bestuurders ziet een rol weggelegd voor de bestaande grensoverschrijdende publieke organisaties (zoals Euregio) om de aangegeven barrières te overbruggen. Tevens ziet 50% een rol voor het bedrijfsleven weggelegd.

Zie de gegeven antwoorden met betrekking tot 'anders, namelijk' op pagina 49.

11. Welke maatregelen zouden overheden vooral moeten uitvoeren, zodat het voor uw bedrijf gemakkelijker wordt om Duitse of Belgische werknemers in dienst te nemen?

(Ondernemers-vraag)

Leeswijzer woordenwolk

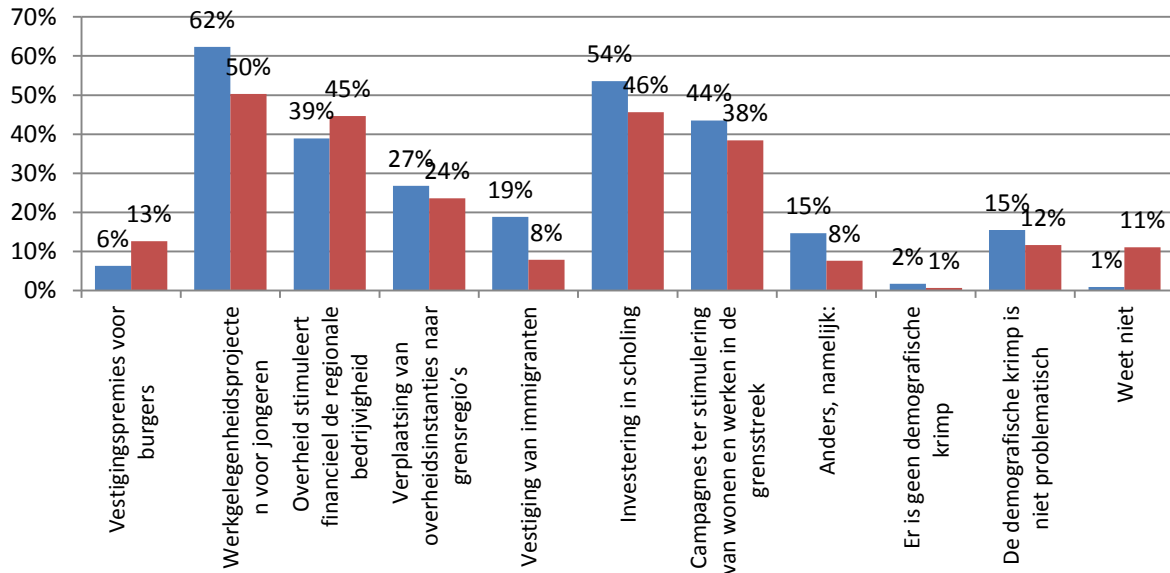
Hoe vaker een woord voorkomt in de toelichtingen, hoe groter het woord wordt afgebeeld in de afbeelding. De onderliggende antwoorden staan in de bijlagen (op pagina 56).

In 'wetgeving' ligt het antwoord, volgens de Limburgse MKB-ers.

71% van de Limburgse MKB-ers geeft aan: 'ik ben niet van plan Duitse of Belgische werknemers in Dienst te nemen'.

10. Wat vindt u de meest wenselijke beleidsmaatregelen voor het tegengaan van demografische krimp in de grensregio's?

(Geef een top 3 van meest gewenste maatregelen)

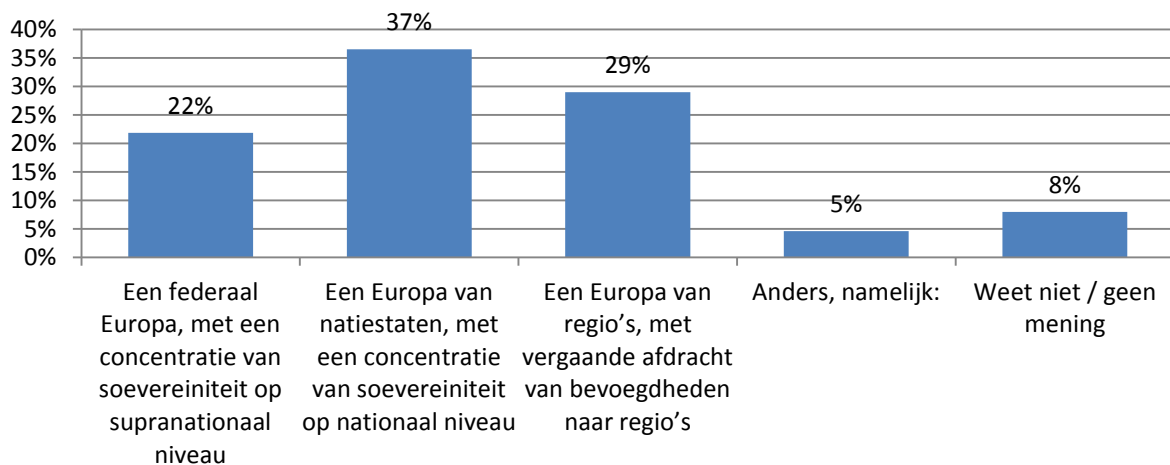
Top 3 beleidsmaatregelen voor tegengaan van demografische krimp in de grensregio

- 1 Werkgelegenheidsprojecten voor jongeren
  - 2 Investering in scholen
  - 3 Campagnes ter stimulering van wonen en werken in de grensstreek
- Overheid stimuleert financieel de regionale bedrijvigheid

■ Limburgse bestuurders
■ Limburgse MKB-ers

Zie de gegeven toelichtingen op pagina 60.

11. Wat voor soort Europa dient er volgens u in de toekomst te ontstaan?

37% van de Limburgse politici ziet het liefst een Europa van natiestaten, met een concentratie van soevereiniteit op nationaal niveau. Zie de gegeven toelichtingen op pagina 61.

2. Verantwoording

2.1 Methode

- In overleg met de organisatie van LBD zijn (meerkeuze)vragen opgesteld.
- Met een begeleidend schrijven is de vragenlijst op 25 oktober 2016, via de e-mail, verstuurd aan alle Limburgse bestuurders (raadsleden, wethouders, burgemeesters, statenleden, gedeputeerden, CdK, AB-leden Waterschap en DB-leden Waterschap).
- Tegelijkertijd is een rondgang gedaan rondom Limburgse ondernemers.
- Een reminder is verstuurd op 2 november 2016.
- Alle respondenten vullen, anoniem, de vragenlijst in.

2.2 Response versus populatie

De enquête is door 291 Limburgse bestuurders ingevuld en 531 Limburgse MKB-ondernemers.

De verdeling response/populatie wordt hieronder vermeld.

2.2.1 Limburgse politici

De adressen van de Limburgse bestuurders zijn verkregen uit de adressendatabase van Overheid in Nederland.

Aantal Limburgse bestuurders (actief)	993 (populatie)
Aantal Limburgse bestuurders benaderd	923
Respondenten	291
Response	32% van de benaderde bestuurders 29% van de populatie.

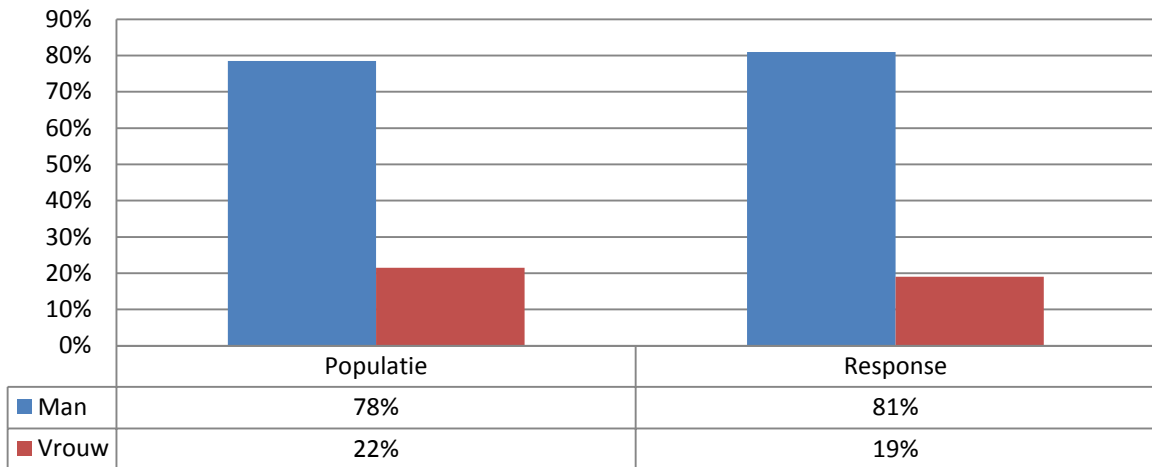
De response wordt met de populatie vergeleken op de volgende punten:

- Geslacht
- Functie
- Politieke partij
- Coalitie/oppositie
- Aantal zetels
- Gemeente

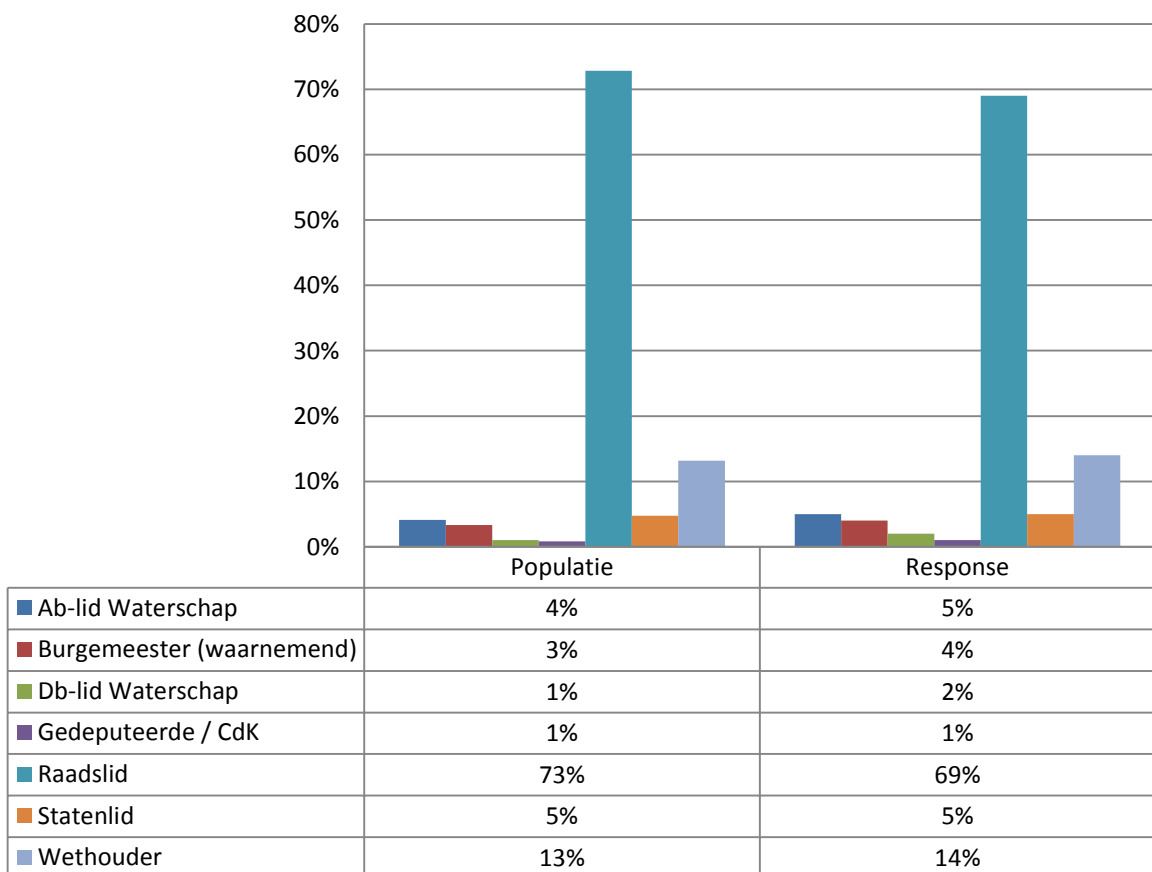
Op bovenstaande kenmerken is het onderzoek een verkleinde afspiegeling van de werkelijkheid, met een kleine ondervetegenwoordiging van 'raadsleden' uit 'Sittard-Geleen'.

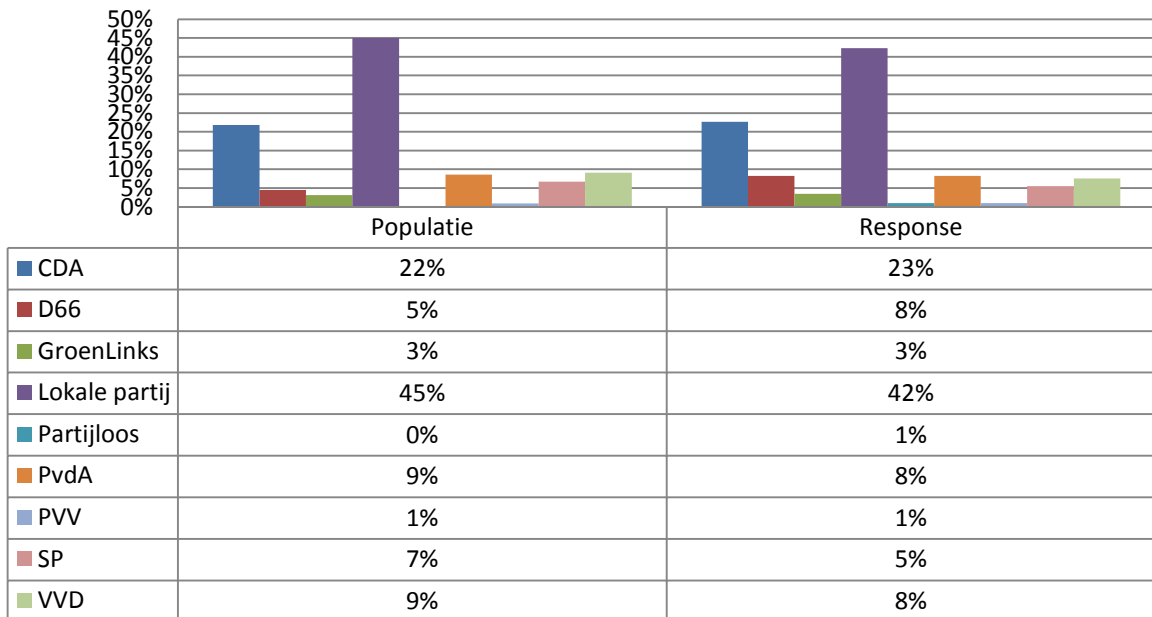
Geslacht

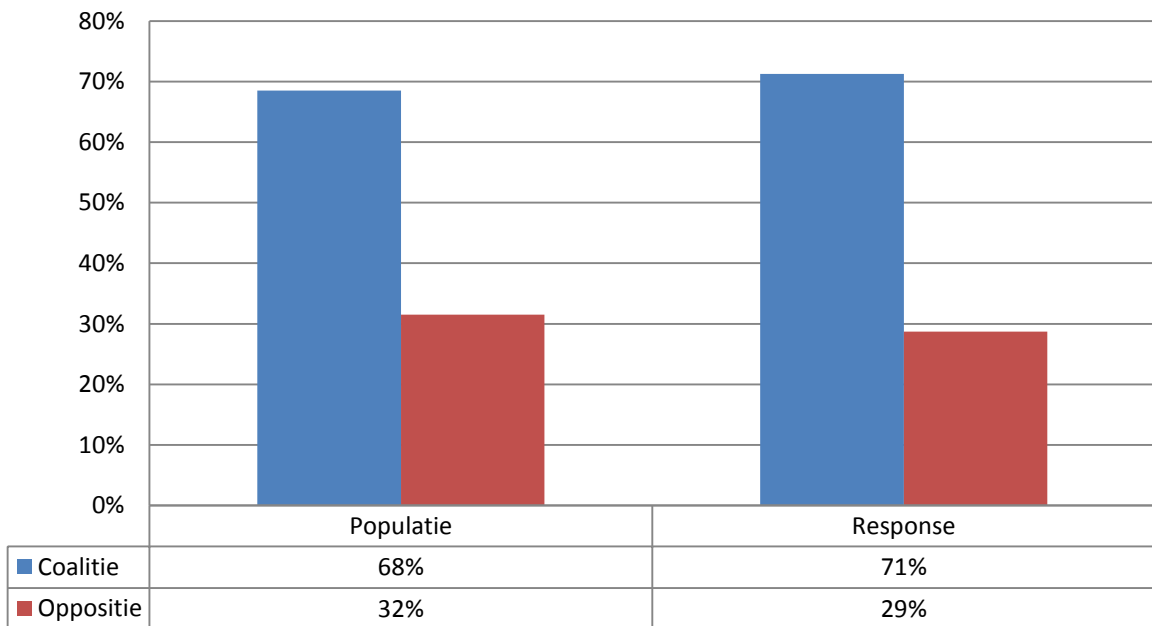
Functie

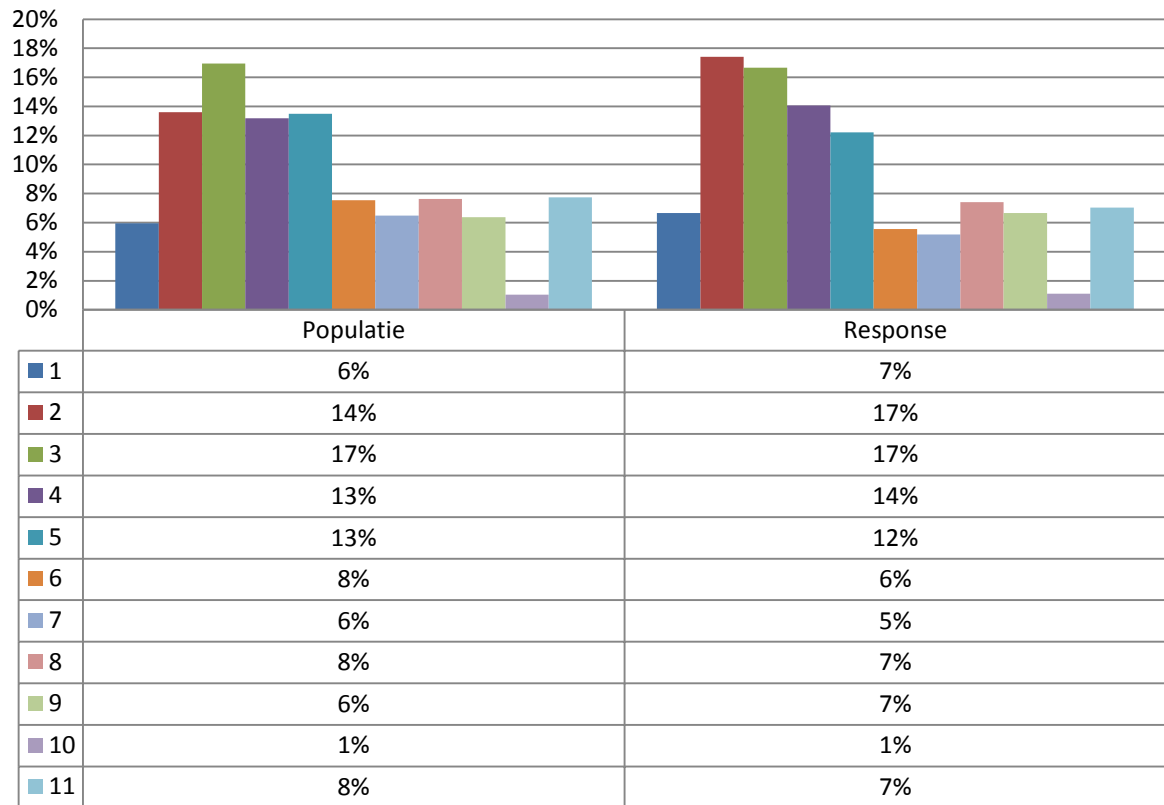
Politieke partij

Coalitie/oppositie

Aantal zetels

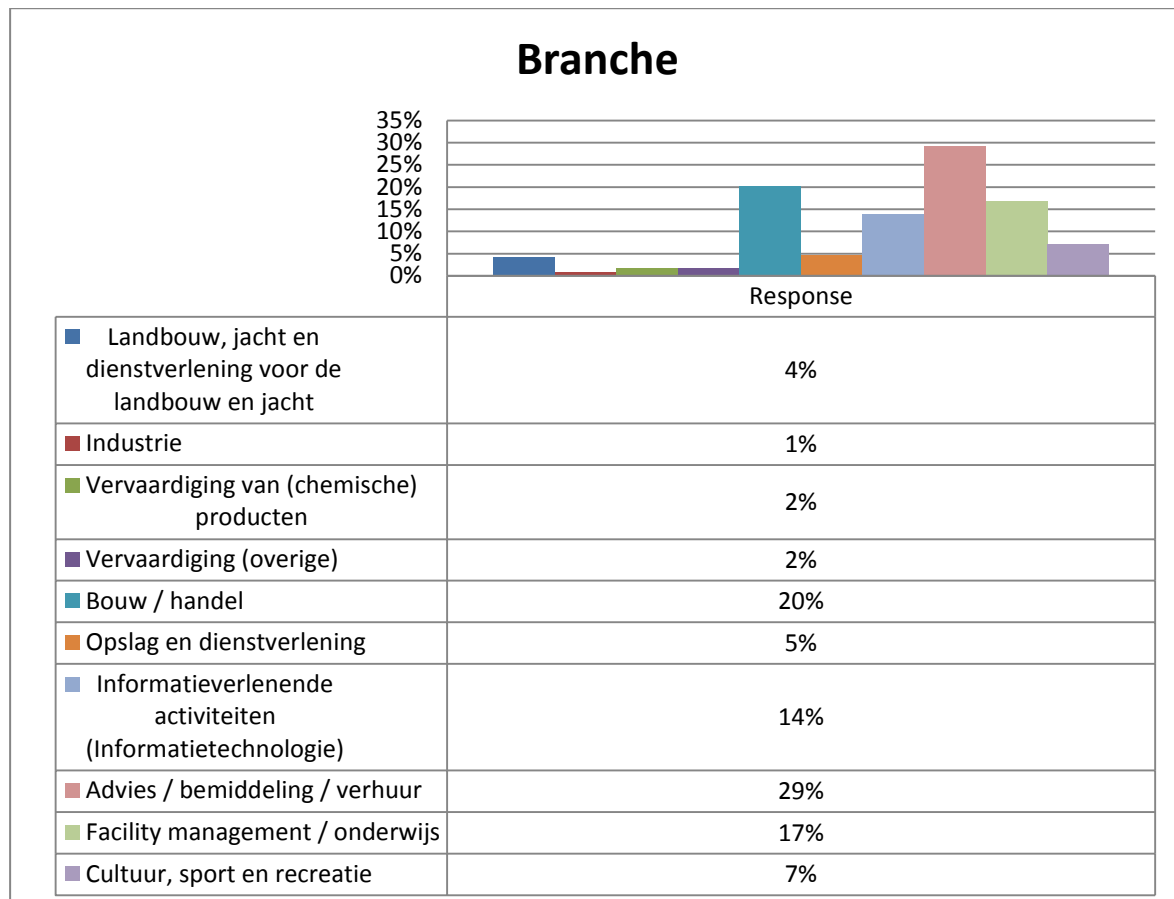

2.2.2 Limburgse MKB

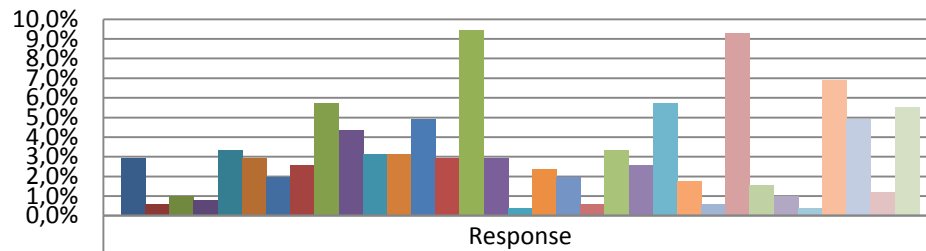
Simultaan aan het onderzoek rondom Limburgse politici is -ter reflectie- een rondgang gemaakt bij Limburgse MKB-ers. Aan dit MKB-onderzoek deden 531 ondernemers mee.

Ingezet is om de MKB-ondernemers Limburgbreed (verspreid over alle Limburgse gemeenten) en branchebreed (verspreid over de SBI-code) te benaderen.

Een overzicht van de benaderde respondenten staan hieronder weergeven.

Gemeente

Gemeente	Response
Beek	3,0%
Beesel	0,6%
Bergen	1,0%
Brunssum	0,8%
Echt-Susteren	3,4%
Eijsden-Margraten	3,0%
Gennepe	2,0%
Gulpen-Wittem	2,6%
Heerlen	5,7%
Horst aan de Maas	4,3%
Kerkrade	3,2%
Landgraaf	3,2%
Leudal	4,9%
Maasgouw	3,0%
Maastricht	9,5%
Meerssen	3,0%
Mook en Middelaar	0,4%
Nederweert	2,4%
Nuth	2,0%
Onderbanken	0,6%
Peel en Maas	3,4%
Roerdalen	2,6%
Roermond	5,7%
Schinnen	1,8%
Simpelveld	0,6%
Sittard-Geleen	9,3%
Stein	1,6%
Vaals	1,0%
Valkenburg aan de Geul	0,4%
Venlo	6,9%
Venray	4,9%
Voerendaal	1,2%
Weert	5,5%

3. Onderzoeksbureau Toponderzoek

Toponderzoek is een Horsters no-nonsens bedrijf, dat sterk is in het **raadplegen van meningen**. In een mondige wereld waarin men direct resultaat wil zien, is het peilen van meningen / ervaringen / beleving van belang om te overleven.

Onze professionele en flexibele medewerkers hebben interesse voor uw onderzoeksvraag om beleving en verbeterpunten bij uw medewerkers, klanten en/of burgers regulier te raadplegen. Wij maken de (verbeter)punten die leven en spelen bij uw medewerkers, klanten of burgers transparant.

Hierop inspelen levert meerwaarde en duurzaam voordeel op. Tevens toetst u of ingezette acties resultaat hebben.

Toponderzoek faciliteert dit proces als onafhankelijk onderzoeksbureau TIPTOP voor u.

Toponderzoek
Expeditiestraat 12
5961 PX Horst

www.Toponderzoek.com
enquete@toponderzoek.com
085-4860103

Toponderzoek is lid van MOA.

In elke gemeente in Limburg komt een TIP-burgerpanel. Op dit moment heeft Toponderzoek burgerpanels in Heerlen, Horst aan de Maas, Kerkrade, Peel en Maas, Roermond, Sittard-Geleen, Venlo, Venray en Weert. De overige gemeenten volgen binnen twee jaar.

Bijlage: toelichtingen

1. Met welke grensregio biedt economische samenwerking voor Limburg het meeste perspectief, met de Belgische of de Duitse grensregio?

Limburgse bestuurders

Met de Duitse grensregio	• Aan de Duitse kant zit een veel grotere bevolkingsgroep dan aan de Belgische kant. • Ik kijk vanuit Mook, met België hebben wij geen relatie met Duitsland (euregio) wel. • Ik mis Noord Brabant bij de keuzemogelijkheden. • Krachtiger economische macht • Maar ook met de Belgische, zij het minder • Met Belgen is samenwerking reeds normaal. In de lijn van de landelijke tendens Nederland moeten we meer samenwerkingsvoordelen met Duitsland halen. • Rond het gebied rond Aken is veel bedrijvigheid. En met de RWTH als kenniscentrum bij uitstek steeds gericht op toekomstige ontwikkelingen • Vanwege het gegeven dat de Duitse natuurregio (nog) behoort tot een van de laatste groeiregio's in Europa. Mede vanwege de ontwikkelingen rond de RWTH Aachen • Vanwege inwonersaantal en technologische kennisinstututen. Bereikbaarheid en vervoersassen. • Veel meer mogelijkheden, langere grens en meer en grotere bevolking met industrie en handel
Met allebei even veel	• Groter achterland Duitsland. Taalvoordeel België. • Onze gemeente grenst aan beide landen • Toerisme, werkgelegenheid, studenten
Weet niet / geen mening	• Met de regio Arnhem-Nijmegen, vanuit ons perspectief.

Limburgse MKB-ers

Met de Duitse grensregio	• Dit hangt primair af van je werkgebied. Maar vervolgens is de Duitse markt veel groter, zowel in het grensgebied als ook verder af. • Duitse ondernemers zijn veel meer gericht op Nederland dan onze zuiderburen. • Duitsland heeft een groter marktgebied en investeert meer dan België. • Groter achterland Meer bedrijvigheid • Ook België is belangrijk maar veel minder. • Werkzaamheden strekken zich uit tot Frankfurt. België erkent EU verordeningen niet, leeft ze niet na. ter bescherming van eigen markt. Duitsland deed dit ook maar na rechtszaken hebben zij bakzeil gehaald. heeft ruim 2 jaar geduurd. • Zoals ik er naar kijk wonen er meer mensen, is er een grotere sterkere economie, industrie, infrastructuur en dus meer potentieel.
Met de Belgische grensregio	• België is soepeler in controles • De taal kan een barrière zijn. • Samenwerking met Belgische scholen
Met allebei	• De Peel/Weert heeft meer aan de Belgen, Roermond waarschijnlijk meer met

- even veel Duitsers
- Weet niet / geen mening
- Als fysiotherapiepraktijk lijkt euregionale samenwerking op dit moment niet relevant
  - We hebben in het verleden in België gewerkt. in Duitsland hebben we nog geen connecties dus ik zou kiezen bij beantwoording voor de Belgische zijde.

2. Met welk grensregio is Limburg volgens u op dit moment meer verweven, met de Belgische of de Duitse grensregio?

Limburgse bestuurders

- Met de Duitse grensregio
- Ik kijk vanuit Mook, met België hebben wij geen relatie met Duitsland (euregio) wel.
  - Vraag is te algemeen. Je dient onderscheid te maken tussen Noord-, Midden en Zuid-Limburg. Daarnaast is dit per gemeente verschillend. Er zijn gemeenten welke enkel aan Duitsland grenzen of enkel aan Wallonië of aan Vlaanderen. Dat maakt cultureel en/of economisch een groot verschil.
- Met de Belgische grensregio
- Limburg heeft natuurlijk het meest met Limburg (België)
  - Samenwerkingsverband met Belgisch Limburg is prominenter op voorgrond en ook met cultuur en wielrennen.
- Met allebei even veel
- De situatie in België' met Wallonië. Vlaanderen en de Duitstalige Gemeenschap België en de daaraan parallelle taalsituatie, maken effectieve en efficiënte politiek, bestuurlijke en infrastructurele samenwerking weerbarstiger.

Limburgse MKB-ers

- Met de Duitse grensregio
- De ene Belg is de andere niet. Er zijn grote verschillen in onze grensregio tussen Walen en Vlamingen. Daar gaat u domweg aan voorbij en die kwalificatie mag u letterlijk nemen! Foei!
  - Het maakt ook nog weer verschil welk grens gebied: Duitse grens (oost) of Belgische grens (zuid, west). Veel Nederlanders (Limburgers) voelen zich meer op hun gemak bij Belgen dan bij Duitsers. Maar zodra ze doren hebben dat je met Duitsers ook kunt communiceren, gaat het beter.

3. In welke sectoren kan Limburg op dit moment het meest profiteren van meer intensieve grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland?

Limburgse bestuurders

Anders, namelijk:

- Cultuur (2x)
- Diensten
- Duurzame energieopwekking
- Economie RWTH-UM
- Energie
- Energie netwerk
- In vele sectoren naar mijn verwachting
- Infrastructuur

- Kennisindustrie
- Kunst- en cultuur
- Natuurontwikkeling
- NL kan enorm veel leren van Duitsland
- Onderwijs (4x)
- Onderwijs en onderzoek
- Overheid anticipeert veel te weinig of regelgeving beide landen
- Profiteren is zinvol als beide zijden van de grens profiteren.
- Technologie
- Transport
- Werkgelegenheid
- Woningen en werkgelegenheid
- Woningmarkt

4. Kunt u in drie woorden het karakter omschrijven van de mentaliteit van de Duitse inwoners (net over de grens)?

Limburgse bestuurders

- Aardig
hardwerkend
eerlijk
- Aardig, doorzetten, open
- Accuraat, betrouwbaar, formeel
- Accuraat, correct, open en eerlijk
- Accuraat, stipt op tijd, gemotiveerd
- Afwachtend / grenspaal / meedenkend
- Begripvolle en betrouwbare burens
- Beleefd
Hard werkend
Degelijk
- Beleefd
- Beleefd, klantgericht, hardwerkend
- Beleefd. Vriendelijk. Betrouwbaar
- Beleefd, vriendelijk
- Beter, meedoen, waarom
- Betrokken
punctueel
respectvol
- Betrouwbaar
Hardwerkend
Netjes
- Betrouwbaar
vriendelijk
accuraat
- Betrouwbaar, hard werkend, no nonsens
- Betrouwbaar, ijverig en vriendelijk
- Bourgondische leefstijl plichtsetrouw
- Chauvinistisch

- Authentiek
- Familiair
- Collegiaal, open, toegankelijk
- Constructief, hiërarchisch
- Correct
- Correct degelijk
- Correct in omgang
- Correct, voorkomend en formeel
- Correct, betrouwbaar en conservatief
- Correct, op tijd, formeel
- Correct, serieus, degelijk
- Correct, vriendelijk
- Correct, vriendelijk en betrouwbaar
- Cultuur, historie, eten en drinken
- Degelijk
betrouwbaar
discipline
- Degelijk
Betrouwbaar
Partner
- Degelijk
Hard werken
Niet zeuren
- Degelijk
- Degelijk, betrouwbaar, hiërarchisch ingesteld
- Degelijk, betrouwbaar, vlijtig
- Degelijk, formeel, afstandelijk
- Degelijk, formeler in benadering, sympathiek.
- Degelijk, gestructureerd, hard werken
- Degelijk, punktuueel, formeel.
- Degelijk, stabiel, spaarzaam
- Deskundig, vakkundig, precies
- Deutsche grondigheid
- Deze verschilt niet veel van de Nederlandse
- Deze vraag is veel te algemeen
- Dezelfde mentaliteit als de limburgse
- Doortastend
- Doorzetter, harde werker, open mentaliteit
- Eenvoudig
plichtsbesef
rechtlijnig
- Effectief
- Eigen ik
- Energiek, doorzettingsvermogen, aanpakken problemen
- Ervaring, actief en correctheid.
- Formeel
- Formeel, precies, betrouwbaar
- Geachtheid c.q. formeel
- Gedreven

- Vasthoudend
- Strak
- Gedreven
- Geen inwoners Reichswald Brachterwald
- Gemoedelijk
- Vriendelijk
- Service gericht
- Gemoedelijk, Nauwkeurig, Doorzetter
- Gezellig, eten
- Goed.
- Goede voorbereiding, degelijk, formeel
- Grensoverschrijdend koopjes
- Grondig gemoedelijk bourgondisch
- Gruendlich
- Gründigkeit
- Grundlich
- Gründlich (te lui om Nederlandse equivalent op te zoeken)
- Gründlich Sparsam Hiërarchisch
- Grundlichkeit
- Hard werken - niet zeuren- loyaal
- Hard werkend
- Eerlijk
- Grondig
- Hardwerkend
- Punctueel
- Werken volgens boekje met een duidelijke hiërarchie chef versus medewerker
- Hardwerkend (2x)
- Hardwerkend en correct
- Hardwerkend, rustig, aardig
- Hartelijk en beleefd
- Het zijn, net als wij rheinlanders
- Hetzelfde als in Nederland
- Hierarchie, duidelijk, resultaat
- Hierarchisch denken en goede arbeidsmoraal
- Hiërarchisch, georganiseerd, open
- Hierarchisch, grondig, gedisciplineerd
- Hoffelijk, grondig, nieuwsgierig
- Höfflich Freundlich gründlich
- Hoge arbeidsmoraal. No nonsens
- Kan ik niet
- Meestal voorkomend
- Mensen zoals iedereen
- Nationalistisch
- Nee, dat is onmogelijk
- Neen
- Net als wij
- Net over de grens wonen veel Nederlanders dus er is weinig verschil. De Duitsers zelf zijn formeler.
- Normaal karakter

- Open
vriendelijk
gastvrij
- Open
- Open en eerlijk
- Open en transparant.
- Open en verantwoordelijk
- Open, gastvrij, natuurlijk
- Open, grensoverschrijdend denken, degelijk
- Open, hardwerkend, vasthoudend.
- Open, Vriendelijk, Degelijk
- Positief, aanpassend en blij dat ze goedkopere woonruimte hebben zeker voor studenten, voorbeeld Gemeente Vaals
- Precies, consentieus.
- Pruisisch
- Punctueel, formeel en zakelijk
- Punctueel, nauwgezet en geordend
- Punctueel, kwaliteit, bluffen
- Pünktlich
Betrouwbaar
Resultaatgericht
- Punktlich, saai, duf
- Punktueel
Hiërarchisch
Afspraak is afspraak
- Rustgevend
- Stijf eigenzinnig serieus
- Stipt
Kordaat
Precies
- Stipt, beleefd, zakelijk.
- Stipt, beschaafd, fantasieloos
- Terughoudend, stipt, formeel
- Toegankelijk, direct, conservatief
- Veelzijdig, veelzijdig, veelzijdig
- Vergelijkbaar met Nederland
Degelijk
Netjes en eerlijk
- Volgens mij goed
- Vriendelijk
arrogant
streberig
- Vriendelijk
Serieus
Hardwerkend
- Vriendelijk
- Vriendelijk / eerlijk
- Vriendelijk constructief open mind
- Vriendelijk en koopgraag

- Vriendelijk en open
- Vriendelijk, beleefd en betrokken
- Vriendelijk, betrouwbaar, vasthoudend
- Vriendelijk, correct, netjes
- Vriendelijk, degelijk, zakelijk
- Vriendelijk, formeel en grondig
- Vriendelijk, sociaal, vroeg op
- Vriendelijk, soms wat te precies, open
- Werkers
- Zakelijk
- Regelgeoriënteerd
- Winkeltoerist, formeel, sober
- Zakelijk hardwerkend loyaal
- Zakelijk, efficiënt, behulpzaam
- Zakelijk, Grundlichkeit, vriendelijk
- Zakelijker als die van zuid-limburg
- Ze willen werken
- Zeer ambtelijk
- Zeer geïnteresseerd in ons.
- Zeer Gemutlich
- Zelfde als in Nederland. Meer afhankelijk of ze uit Viersen komen (meer Noord-Limburgse mentaliteit) of Kreis Aachen (Parkstad mentaliteit)
- Zelfde dan in Limburg
- Zijn meer heer in het verkeer en meer milieu bewust
- Zoals in Limburg
- Degelijk
- Formeel
- Minder zeuren dan Nederlander
- Punctueel
- Aanpakken
- Aardig
- Betrouwbaar (4x)
- Conservatief
- Consumptief
- Dominant
- Duurzaam
- Formeel (2x)
- Gastvriendelijk
- Geinformeerd
- Grote mond
- Grundlich
- Hardwerkend
- Nauwkeurig
- Netjes
- Nett
- Nuchter
- Opgeruimd
- Tolerant
- Vooruitstrevend

- Zakelijk
- Zakelijk.

Limburgse MKB-ers

- Aardig (5x)
- Acceptatie van besluiten
- Accuraat (2x)
- Accuracy
- Accurater
- Active
- Afspraak is afspraak (8x)
- Afspraak= afspraak
- Afstandelijk (7x)
- Afwachten
- Afwachtend (3x)
- Als je duits praat krijg je makkelijk contact
- Altijd vriendelijk
- Ambitious
- Andere opvoeding en scholing
- Arogant (2x)
- Arogantie
- Arrogant
- Autotitair
- Begripvol
- Behoudend (2x)
- Behulpzaam (3x)
- Bei uns zu hause
- Bei uns zu hause
- Beleefd (5x)
- Beleefd (8x)
- Bereidwillig
- Bescheiden
- Besluitvaardig/direct
- Best quality
- Betaald de rekening
- Betrouwbaar (26x)
- Betrouwbar
- Bettrouwbaar, zakelijk saai
- Betweters
- Bier
- Bijna Nederlands
- Boos
- Bureaucratisch (4x)
- Burgerlijk (2x)

- Chauvinistisch
- Communicatief
- Compotent
- Conservatief (5x)
- Conservatiever
- Correct (39x)
- Correct/beleefd
- Daadkrachtig a
- Degelijk (17x)
- Degelijkheid
- Direct
- Directer
- Disciplinair
- Discipline
- Disipline
- Doelgericht
- Dominant
- Dominant aanwezig
- Doorzetters
- Duidelijk (13x)
- Duidelijk en pucntueel
- Duitsers
- Duitsland u er alles
- Duitstalig
- Economisch
- Economisch voordeel
- Eerlijk
- Eerlijk
- Eerlijk (3x)
- Efficient
- Efficient/discipline
- Egocentrisch
- Egocentrisch
- Egoïst
- Egoïstisch
- Eigen bedrijven eerst
- Eigenwijs
- Eigenzinnig
- Enthousiast
- Erg op privecay gesteld
- Ernstig
- Evenwichtig
- Exact
- Expert
- Extrovert
- Familiair

- Fatsoen
- Fatsoenlijk
- Fijne mensen
- Formeel (22x)
- Formeler
- Gast vrij
- Gastvrij (6x)
- Gedegen
- Gedisciplineerd (4x)
- Gedreven
- Gedreven (5x)
- Geïnteresseerd
- Geïnteresseerd (2x)
- Gemiddeld zeer positief
- Gemoedelijk (3x)
- Gemütlich
- Genuanceerd
- Geordend
- Georganiseerd
- Gereserveerd
- Gereserveerd
- Gericht op Duitsland
- Gericht op samenwerking
- Gerserveerd
- Gesloten
- Gesloten
- Gestructureerd
- Gestructureerd (2x)
- Geven zich niet open
- Gevoelig voor hiërarchie
- Gezagsgetrouw (2x)
- Gezellig
- Goed zaken doen
- Goede burens
- Goede werkmentaliteit
- Grondig (4x)
- Grundich
- Grundlich
- Gründlich (2x)
- Handelsgeest
- Hard werkend (2x)
- Harde werker
- Harde werkers (3x)
- Harder
- Hardwerkend (2x)
- Hartelijk (2x)

- Helderheid
- Hiërachisch
- Hierarchie
- Hiërarchie (2x)
- Hierarchisch (5x)
- Hoffelijk (5x)
- Hoffelijk en vriendelijk
- Hoge eisen
- Hooghartig
- Hulpvaardig
- Humeurig
- Ich
- Iets hiërarchischer
- Ik mentaliteit
- Impulsaankopen
- Innovatief
- Integer
- Integer
- Intelligent
- Joviaal
- Klassiek
- Komt afspraken na
- Konsekwent
- Koopbereid
- Kooplustig
- Kooplustig publiek
- Kordaat
- Kortzichtig
- Kritisch
- Kun je van op aan
- Kundig (2x)
- Kwaliteit
- Kwaliteit boven kwantiteit
- Kwaliteit leverend
- Kwaliteitsbewust
- Kwaliteitsgevoelig
- Lage prijzen
- Landsleute gaan voor
- Lopen achter elkaar aan
- Lopen in alles 15 jaar achter
- Loyaal (4x)
- Massaal
- Meer hiërarchisch ingesteld
- Meewerkend
- Nationalistiesch
- Nauwgezet

- Nauwkeurig (3x)
- Nederlands
- Net
- Netjes
- Niet aanpassen moeten altijd Duits praten
- Niet aardig
- Niet buitenlandsgericht
- Niet samenwerkingsgericht
- Niettemin 'brutaal'
- Niet-vernieuwend
- Nieuwsgierig
- No nonsens
- Normaal
- Normen en waarden
- Nors (2x)
- Nuchter
- On time
- Onbebulpzaam
- Onbereikbaar
- Onbetrouwbaar
- Ondernemend
- Ondernemende houding/ kansen creëren
- Onderzoekend
- Ongecompliceerd
- Op de puntjes
- Op tijd
- Open (8x)
- Open voor NL
- Ordelijk
- Ouderwets
- Ouderwets (2x)
- Overeenkomstig de Limburgers
- Overheersend
- Punctueel
- Partner
- Persoons gericht
- Plichtsgetrouw
- Praktisch
- Precies (2x)
- Prestatiegericht
- Principieel
- Professioneel
- Professioneel
- Punctueel
- Punctueel (12x)

- Punctueel (5x)
- Punctueel (5x)
- Punktelijk
- Punktlich (2x)
- Pünktlich (2x)
- Punktualiteit
- Punktueel (4x)
- Puntlich
- Regel
- Regels
- Respect (2x)
- Respectvol
- Rheinisch
- Rijnlanders net Nederlanders
- Rustig
- RUSTIG
- Rustig en correct
- Samenzijn
- Serieus (9x)
- Slim
- Sociaal (2x)
- Sociaal bewogen
- Sociable
- Soms dwingend
- Spenderen
- Sportief
- Spreken geen nl
- Standvast
- Standvastig
- Star (3x)
- Statig
- Stereotyperingsvraag (3x)
- Stijf (2x)
- Stipt (3x)
- Stoer
- Streng
- Strikt (2x)
- Strikt in het toetsen van regelgeving
- Stug
- Stug (6x)
- Sympathiek
- Terug getrokken
- Terughoudend
- Tijdig
- To the point
- Toegankelijk

- Too the point
- Traag in zaken
- Tradioneel
- Traditioneel (4x)
- Trots (2x)
- Trouw (2x)
- Trouwe klant
- Trouwe klanten
- Vaderlandslievend
- Vastberaden
- Vasthoudend
- Veel met elkaar gemeen
- Veeleisend
- Veeleisend
- Vergelijkbaar
- Verniewend
- Vertrouwd
- Vice weltmeister
- Voorzichtig
- Vormelijk
- Vriendelijk (35x)
- Vriendelijk respectvol
- Vrijgevig
- Waarden normen
- Wantrouwend (2x)
- Weinig humor
- Wel bespraakt
- Wel strikt
- Werklustig
- Werkmentaliteit
- Werkmotivatie
- Zakelijk (23x)
- Zakelijk eerlijk
- Zeer kundig
- Zeer vriendelijk en opent
- Zelf ingenomen (2x)
- Zelfingenomen
- Zijn Duitsers
- Zoekende
- Zorgvuldig

5. Wat betreft de mentaliteit (van werken), wat kan een Duitser van een Nederlander leren?

Limburgse bestuurders

-
- ? (2x)
- *nuance, niet alles is zwart/wit
*eigen verantwoordelijkheid nemen
- Aangezien alle Duitsers verschillend zijn in hun werkmentaliteit en alle Nederlanders ook, hangt het van geval tot geval af wat wie van wie kan leren. Hoe dan ook het is goed om open te staan voor leren in het algemeen.
- Accepteren van autoriteit
- Alles en niets (onzinvraag)
- Andersom
- Arbeidsethos
- Betrouwbaarheid
- Collegialiteit, arbeidsvreugde.
- Compromissen sluiten
- Consequent
- Cosmopolitisch
- Creatief meedenken over je eigen werk cq werkomgeving.
- Creatief werken
- Creatief, marketing, out of the box
- Creatieve oplossingen zoeken
- Creativiteit
mondigheid
informeel
gevoel voor wat er leeft bij de basis
- Creativiteit (5x)
- Creativiteit en flexibiliteit
- Creativiteit los van structuren.
- Creativiteit,
- Creativiteit, all rounder
- Creativiteit, flexibiliteit
- Creativiteit, flexibiliteit,
- Dat het ook zonder stricte hiërarchie kan
- Dat is me te algemeen....kan je zo niet even uitleggen
- De niet hiërarchische werk methodieken.
- Denk het niet
- Denk ik niet
- Directheid
- Directheid en snelheid van beslissen (dan wel niet van de ambtenaren)
- Discipline
- Doortastend optreden; direct aangeven waar het op staat/gaat
- Duitser praten en Nederlanders doen
- Duitsers zijn een stuk zakelijker dan Limburgers. Ze kunnen zaken mbt goede werksfeer en humor overnemen van Limburgers
- Durf

- Een beetje lossere omgang met elkaar.
- Eerder andersom
- Efficiency, Pünktlichkeit, nakomen van afspraken
- Efficiënter werken
- Eigen initiatief
- Eigen initiatief
- Empatisch vermogen
- Er voor gaan
- Erg hierarchies
Erg formeel
- F
- Fatsoen
- Flecibel zijn
- Flexcibiniteit
- Flexibel en minder hierarchisch
- Flexibel leren denken en werken
- Flexibel werken, creativiteit, denken in mogelijkheden.
- Flexibel, initiatiefrijk en openhartig.
- Flexibeler zijn
eigen beslissingen nemen
- Flexibelere houding, minder arrogant, handelsgeest.
- Flexibelliteit
- Flexibiliteit
Buiten de kaders denken
- Flexibiliteit
Creativiteit
- Flexibiliteit (9x)
- Flexibiliteit en creativiteit
- Flexibiliteit open communicatie bottom up
- Flexibiliteit, Creatief
- Flexibiliteit, minder formeel (2x)
- Flexibiliteit, netwerken
- Flexibiliteit, organiserend vermogen
- Flexibiliteit, talenkennis.
- Gastvrijheid
- Geen idee (4x)
- Geen idee.
- Gemakkelijke manier van omgaan met elkaar
- Gestructureerder
- Grundlichkeit
- Handelsgeest (2x)
- Handelsmentaliteit
- Het mag wel iets lossere.
- Hierarchie is niet altijd alles, kan ook leiden tot tunnelvisie.
- Hoffelijkheid en beleefdheid
- Humor (2x)
- Iets minder formeel, vernieuwender werken.
- Ik heb de indruk van wel. Meer volgend aan de opdracht lijkt het wel.
- Ik vind dit een vreemde vraag; ook enigszins aanmatigend.

- Informeel wanneer het kan
- Informeel zaken doen.
- Informele omgangswijze
minder hiërarchische verhoudingen
snellere besluitvorming
- Informeler zijn;
- Initiatief nemen
- Innovatief
- Innovatief denken
- Inzet en betrokkenheid
- Ja flexibeler worden
- Kwaliteitsbesef
- Los komen van formele procedures en structuren.
- Loyaliteit
- Makkelijker vertrouwen winnen, sneller beslissingen nemen
- Medewerkers meer betrekken bij beslissingen
- Meer creativiteit
- Meer eigen verantwoordelijkheid nemen, minder hiërarchische structuur.
- Meer fatsoen in het verkeer en milieu bewuster worden
- Meer humor
- Meer informele verhoudingen op de werkvloer, serieus nemen van mening werknemers
- Meer meedenken
- Meer open staan voor nieuwe ideeën
- Meer verantwoordelijkheid op de werkvloer. Platte organisatie.
- Meer zakelijkheid
- Men kan altijd en van iedereen leren.
- Minder formeel en flexibeler.
- Minder formeler en minder bureaucratischer.
- Minder hiërarchisch ingesteld zijn.
- Minder praten maar doen
- Nauwkeurigheid
- Nederlander zijn innovatiever
- Nederlanders zijn pragmatischer en daardoor ongecompliceerder.
- Netwerken
- Niet te afgebakend werk doen, maw de werkmentaliteit
- Niets
- Niets de Duitsers zijn een voorbeeld voor de luie limbo
- Op tijd beginnen, (kon vanaf 07.00 uur op een kreisbezierburo terecht.kom daar in Nederland eens om. Hier kun je blij zijn als je over 14 dagen eens een afspraak hebt.
- Open communicatie.
- Open staan voor alle mogelijkheden, minder regels en niet alles op 'chef' niveau moeten regelen.
- Open voor nieuwe ontwikkelingen
- Openheid, denken aan medemens en vooral de Nederlandse taal:)
- Openheid, meertaligheid
- Openstaan voor vernieuwing
- Opleveren volgens planning en afspraken/specificaties
- Oplossingsgericht
- Plichts besef
- Pragmatisme (3x)

- Pro-activiteit, meer zelfstandigheid en eigen initiatief
- Rare vraag...wat is 'een Nederlander'
- Rustig de zaak bekijken
Taal
- Samenwerken
- Serieuze aanpak
- Socialer
- Solide en betrouwbaar
- Stiptheid, inzet
- Taal
- Taal, duidelijkheid, meedenkend
- Talenkennis
- Teamplayer, openheid
- Teamwork
- Trots op bedrijf/werkgever
- Veel te algemene vraag
- Vernieuwen
- Wat lossen/vrijen
- Wat meer informeel je opstellen naar de leidinggevende waardoor er meer ruimte is voor eigen initiatief
- Wat soepelheid,
- We leren van elkaar!
- Weet niet (3x)
- Wegkomen van hiërarchisch denken
- Wir schaffen das! Dat moet ons aller credo zijn.
- Word eens wat minder stijf en formeel naar de leidinggevende toe. Dit leidt mijns inziens tot een betere samenwerking en meer ideeën en plannen ter verbetering van de onderneming.
- Zakelijk en informele aanpak
- Zakelijker
- Zelf nadenken
- Zie de karakteromschrijvingen onder 1 en 2
- Zuinigheid, sociale minimum voor werken, bescherming van de arbeider

Limburgse MKB-ers

- ? (3x)
- .
- Aanpakken
- Afspraak = afspraak
- Afspraak is afspraak, open van karakter
- Afspraak is afspraak, punctualiteit, openheid en eerlijkheid
- Afspraken na komen w.t.b. tijd en werkzaamheden.
- Afspraken nakomen , probleem oplossend denken, enthousiasme
- Als bedoeld wordt 'd'n Ollander' een hoge vorm van arrogantie en diknekkigheid
- Als ik kijk naar de flexibiliteit om nieuwe zaken te adopteren, heb ik het gevoel dat dit in oplopende zin van Duitsland naar Nederland en België is. Belgen zouden dus wat meer structuur van Nederland kunnen leren en Duitsers wat minder.
- Beheersen en gebruiken van andere talen.
- Belg afspraken nakomen, Duitser de zaken wat luchtiger zien

- Belg: Oprechte interesse tonen, meer open staan, extravert zijn
- Duitser: lossier zijn, informeler zijn
- Belgen kunnen door directer communiceren en gemaakte afspraken nakomen van een Nederlander leren.
- Belgen kunnen organisatorisch veel van de Nederlanders leren. Duitsers kunnen meer creatieve manieren van werk en verdienen overnemen.
- Belgen zijn erg achterdochtig. Duitsers soms te punctueel, Nederlands moeten voor een dubbeltje vooraan staan.
- Bij een Nederlander is een reservering vaste afspraak.
Bij een Duitser helaas niet altijd.
- Bijzonder deze vraag. Ik zou hem eerder omgekeerd stellen. Wat kunnen wij van hen leren. Wij zijn een creatief volk, vrij, maar we zijn ook arrogant en hebben een autoriteitscomplex. De Duitser en Belg kunnen van ons leren van de moed en directheid. Maar dat is niet altijd een compliment.
- Buiten gebaande paden treden, creativiteit en innovatief denken. Wel respect maar geen ontzag voor bestuurders. Eigenzinnigheid.
- Business! The Dutch are the best traders I ever saw !
- Combinatie van werkbelasting en humor
- Commercie
- Correct zijn
- Creativiteit
- Dat weet ik niet
- Dat wij vooruitstrevend zijn.
- De aanvalslust in de zin van de drive om grenzen te doorbreken.
- De Belg: doelgericht
- De Belgen zijn beter geschoold op middenkader
- De Duitsers kunnen van Nederland leren om wat lossier en informeler te werken. Als medewerker zelf initiatieven en verantwoordelijkheid leren nemen.
De Belgen kunnen leren dat je je aan gemaakte afspraken houdt.
- De taal
- De Walen kunnen wat meer open staan om samen te werken, je loopt tegen een muur aan!
- Degelijkheid
- Denk dat de Nederlander kan leren van de Belg en Duitser
- Denk omgekeerd!
- Direct en open communiceren
- Direct zijn, eerlijk zijn, sneller beslissen en commitment.
- Directe communicatie
- Directer worden
- Directere communicatie
Zeggen wat je vindt
- Directheid
- Directheid, pragmatisme
- Doorzettingsvermogen
Handelsgeest
- Duidelijk uitkomen voor zijn mening.
- Duidelijkheid
- Duitser ; meer durf en risico willen/kunnen nemen
Belg; idem

- Duitser en Belg zijn totaal anders . Belg heeft meer regels en daardoor weinig structuur. Duister minder regels heeft prijs als belangrijkste drijfveer.
- Duitser minder gereserveerd, beter interdisciplinair samenwerken
Belg politiek mindere rol toebedelen in zakelijk handelen
- Duitser van Nederlander: out of the box denken en durven buiten gebaande paden te treden.
Belg van Nederlander: assertiviteit en eigen regie, dus minder autoriteitsgevoelig.
- Duitser wat minder serieus
belg wat naukeuriger
- Duitser, openstaan en nadenken over veranderingen
Belg, ?
- Duitser: creativiteit, ondernemerschap, productiviteit
Belg: assertiviteit, directheid, openheid.
Nederlanders van een Duitser: correctheid, stiptheid, grondigheid
Nederlanders van een Belg: fatsoen, respect, bescheidenheid.
- Duitser: flexibeler, minder hiërarchie
Belg: Duidelijker zijn wat ze willen, niet er omheen draaien
- Duitser: lossere laagdrempeliger handelen
Belg: innovatiever handelen en minder invloed vakbonden
- Duitsers mogen wat lossere worden. Fouten niet onmiddellijk afstraffen, maar bespreekbaar maken.
- Duitsers van Nederlanders: lossere omgangsvormen.
Belgen van Nederlanders: kindgerichtheid en onderwijs op maat
- Duitsers zijn ietwat strak naar hun normeringen.
Belgen mogen meer openhartig zijn ogenschijnlijk is dat zo maar ik heb stevast de indruk van een dubbele agenda
Bij duitse opdrachtgevers beleef ik dat niet
- Een Belg kan van een Nederlander serieuzer zakendoen leren, een Duitser kan van een Nederlander niks dan flauwekul leren.
- Een Belg zou kunnen leren: op tijd komen
- Een Duitser efficiënt werken en een Belg to the point komen
- Een Duitser kan iets leren van een Nederlander op het gebied van improvisatie en flexibiliteit
Een Wallonier kan van iedereen leren om een andere taal dan Frans te spreken
een Vlaming kan van een Nederlander leren om iets sneller to the point te komen.
- Een Duitser kan van een Limburger leren wat minder strikt te zijn.
Een Belg kan van een Limburger niet veel leren, omdat ze direct over de grens ook Limburger zijn
- Een duitser meer eigen initiatief
een belg veilig werken
- Een Duitser minder hautain gedrag. Een Belg opener/directer
- Een Duitser niets. Een Belg zou directer moeten zijn
- Een duitser zou meer talen met leren en een belg kan meer open communiceren
- Een Nederlander is minder hiërarchisch, direct en minder formeel. De waarheid ligt in het midden in zowel de behoudendheid van de Belgen als Duitsers zou wellicht voor de Nederlanders ook beter zijn.
- Een Nederlander leert van de Duitser
- Effectiviteit
- Efficiëntie
- Elkaar wederzijds respecteren en profiteren van de kracht van het verschil. Complementair leren denken en werken in plaats van concurrerend. Dit geldt voor alledire de partijen (Nederlands, Duits, Belgisch)
- Flexibel zijn

- Flexibiliteit (4x)
- Flexibiliteit en oplossingsgerichtheid
- Flexibiliteit in denken
- Flexibiliteit, creativiteit, zelfstandigheid van medewerkers., eigen verantwoordelijkheid
- Flexibiliteit, handelsgeest
- Flexibiliteit, Makkelijke manier van communiceren en uitvoeren van acties.
- Geen beren op de weg denken in mogelijkheden.
- Geen idee (4x)
- Geen idee... sterk persoon afhankelijk
- Geen mening
- Geen.
- Gestructureerd werken
- Gestructureerd werken.
- Gezelligheid
- Handel drijven (2x)
- Handelsmentaliteit en talen spreken
- Hart voor de zaak hebben
- Heb geen ervaring hiermee
- Heel veel
- Heel veel het systeem van werk, kort contact netwerk, efficiënt, behulpzaam en vriendelijk
- Het maakt niets uit welke nationaliteit, men kan van iedereen leren
- Het organiseren van opdrachten. Het omgaan met mensen.
- Het zoeken naar alternatieve oplossingen
- Hier heb ik geen ervaring mee
- Hierbij moet je je afvragen welke mentaliteit goed is. Dit is per situatie anders. In zijn algemeenheid zijn m.i. Belgen wat rustiger en afwachtende, daar waar de Duitsers zeer punctueel zijn. De Nederlander is daarentegen sneller en zit achteraf wel of alles goed is gegaan.
- Hoe je snel en effectief tot je doelen komt, zonder die niet ter zake doende onderwerpen (Belgen) te behandelen of ellenlange discussies vooraf te voeren (Duitsers).
- Hoe ze eens meer pauze kunnen maken, en langzamer en minder degelijk werk moeten afleveren.
- Hooguit het lef voor experiment
- Houdt het informeler
- Iedereen heeft zijn eigen manier van werken.
- Iemand met ervaring vertrouwen
- Iets losser met elkaar omgaan. Minder formeel.
- Ik ben bang, dat we zeer gauw terugvallen op clichés.
Waarom wordt er niet gesproken over overeenkomsten?
- Ik denk dat we allemaal onze sterke en zwakke kanten hebben waarbij arrogantie zeker niet op zijn plaats is.
- Ik denk dat we vooral van elkaar kunnen leren hoe we effectief met elkaar om kunnen gaan.
Door respect te hebben voor elkaars verschillen en deze verschillen als voordeel te zien.
- Ik denk eerder andersom, of minstens van elkaar leren.
ik heb hele fijne ervaringen met klanten in de grensstreek.
ze betalen op tijd en zijn altijd heel correct in de omgang.
- Ik vind het pedant om hier een oordeel te geven
- Ik zou het niet weten
- Improvisatie
- In ieder geval niet de wijsneus uithangen of het alles beter weten.

- Informele contacten, proactieve opstelling
- Inhoudelijk
- Initiatief
- Innovatie en ruimdenkendheid
- Innovativiteit
- Innoveren.
- Cultuurveranderingen
- Inzet en eigen inbreng
- Ja heel veel
- Ja, Duitsers zijn nogal bureaucratisch.
- Kijk 3 en 4. 4 vindt ik beter (ben zelf Duits...) :)
- Klantgericht en zelfstandig werken/autonoom werken (niet afhankelijk van meerdere)
- Koeien melken, kaas maken
- Kritische vragen stellen, werken obv gelijkwaardigheid
- Laat de Duitser de duister zijn en de Belg de Belg, Bevalt je dit niet doe er geen zaken mee.
- Laat vooral iedereen zijn eigen gang gaan. vgl. niet te veel. Is veelal hinein interpreteren.
- Losse manier van omgang!
- Luisteren
- Mediair
- Meer directheid
- Meer open minded en meer risico bereid
- Meer oplossings- en resultaatgericht.
- NL kijken meer naar het totaal, eind oplossing, dus gericht op optimalisatie en niet suboptimalisatie en kunnen hiërarchie en wetgeving makkelijker challenge
- Met minder regeltjes komen we er ook!
- Mijn positieve inzet
- Minder formeel zijn,
- Minder hiërarchisch werken, meer input vanuit alle lagen
- Mondig zijn
- Mondigheid misschien
- Nederlander heeft geen 8 tot 5 mentaliteit.
- Nederlander kan meer van Duitser of Belg leren.
- NEDERLANDERS STELLEN ZICH VEEL FLEXIBELER OP. RULING IS MOGELIJK. BEGRIP VOOR DE ONDERNEMER IS IN NEDERLAND VEEL RUIMER AANWEZIG DAN IN DUITSLAND & BELGIË.
- Nederlanders werken doorgaans efficiënt. Veel doen in relatief weinig tijd.
- Nederlanders zijn snelle denkers en handelaars, kunnen snel schakelen en leggen snel verbindingen. Anderzijds zijn Nederlanders lomp en weinig respectvol naar elkaar en binnen hiërarchische organisatiemodellen
- Nederlanders zijn sociaal actiever.
- Niet veel
- Niet veel wel andersom
- Niets ,zij werken anders
- Niets, wel omgekeerd, Duitsers zijn veel meer plichtsbewust en correct
- Niets, wij kunnen iets van de Duitsers leren
- No nense mentaliteit, doorpakkers
- Norme en waarde
- OK
- Omgaan met fouten.
- Onderhandelen

- Op tijd komen
- Open staan voor Noviteiten
- Openheid (4x)
- Opportunisme
- Out of box denken
- Out of the box denken,
- Partnership, acceptatie, mensen in hun waarde te laten
- Planning
- Plichtsgevoel
- Polderen
- Positiviteit, humor
- Pragmatisme.
- Precieser werk
- Productie sneller in nederland.
- Punctualiteit, hard werken
- Recht door zee gaan eerlijk zeggen wat men er van vind of wat men wil. Hiervoor sta ik openen maar lang niet alle gasten die ik ken. Maar dit geldt ook wel voor de nederlandse gast denk ik.
- Regelgeving
- Samen werken en sneller vernieuwen
- Samenwerken (2x)
- Samenwerken, de duitser kan zelfstandig verantwoordelijkheid leren van de Nederlanders. Belgen kunnen leren het minderwaardigheidscomplex af te leggen.
- Snel tot zaken komen ,afspraak is afspraak. Flexibel
- Snel werken en direct communiceren
- Snelheid van handelen
- Snelle soepele afhandeling van werken
- Sneller en niet bang zijn om beslissingen (te) nemen
- Sociaal ondernemen, samen delen, samenwerken.
- Spontaneit t, ongecomliceerde oplossingen
- Starten met opdracht en kijken waar het eindigt
- Strikt afspraken nakomen
- Systematisch, maar toch onbureaucratisch werken
- Talenkennis, ondernemerschap, doelgericht, open en directe communicatie
- To the point komen
- Transparantie.
- Vakbekwaamheid
- Van A naar B lopen (in een project) zonder alle stappen vantevoren te hebben uitgewerkt in detail.
- Van de Duitser heel veel. plichtsbesef
- Van duitser
- Van een Belg: nederigheid en verplaatsen in de ander
Van een Duitser: focus en iets meer ook voor detail
- Vasthouden aan afspraak
- Veel
- Vind ik moeilijk om te zeggen. Idereen heeft zijn eigen sterke en zwakke punten
- Vraag 3 en 4 vind ik teveel uitgaan van stereotypen en wil ik niet beantwoorden. Idem voor vraag 5. Cultuur is veel genuanceerder ingebed dan enkel nationaliteit.
- Vriendelijker zijn tegen klanten en niet zo regeltjes gericht zijn

- Vrijer denken buiten/tot de regels. Niet alleen doen wat mag, maar ook verkennen wat niet verboden is.
Tevens 'achterkamertjes en protectionisme afschaffen.
- Vrijheid van denken
open communicatie
- Waarschijnlijk hoe hij in zo kort mogelijke tijd zoveel mogelijk gld wil verdienen zonder moe te worden.
- Wat moderner en hipper naar werk en aan verwante zaken kijken
- Weet niet
- Weinig
- Wellicht kunnen wij Nederlanders van de Belgen en Duitsers leren
- Werken buiten de kaders en thinking out of the box.
- Werken buiten de normale kantoortijden
- Werken met minder hierarchien
- Werken met moderne middelen
- Werktempo
- Wij kunnen meer van de duisters leren denk ik, hebben een hardere werk ethos
- Wij zitten met ons bedrijf 500 m1 van de duitse grens, ons is het in 40 jaar nog nooit gelukt om een project te realiseren op Duits grondgebied. Hierbij hebben wij rijksoverheid en lokale overheid bij ingeschakeld. Ook zij kunnen hierin niets betekenen. Verder worden wij als bedrijf (met 100 Limburgse werknemers) zelfs door de eigen Limburgse overheid uit gespeeld met aannemers uit andere provincies. Ga er nu vanuit een Limburger gunt zelfs zijn eigen volk uit de provincie niks, Als de Brabantse bedrijven uit de regio bleven, kregen we het werk niet af.
- Work-life-balans
Meer gelijkwaardige houding tussen werkgever-werknemer
- Zakelijk inzicht (Belgen)
- Zelf nadenken
- Zelfsturing
initiatief
creativiteit
- Zie vraag 3
- Zijn allemaal net mensen

6. Wat is uw indruk van de mate waarin Limburgers de Duitse taal beheersen? In de afgelopen jaren is dit:

Limburgse bestuurders

Sterk verbeterd	• Door onderwijs
Ongeveer hetzelfde	• Maar het moet veel beter.
gebleven	• Veelal denkt men dat je als je maar wat plat kaltet het voor een ieder te verstaan is. Het tegendeel is veelal het geval.
Verslechterd	• Bij de jongeren...m.u.v. degenen die actief zijn met Duitsers zoals winkelpersoneel / horeca. Dit is dus al werkend geschied en NIET door onderwijs
	• Buj de jeugd voert het engels de boventoon. Bovendien wordt er door de jeugd weinig naar Duitse tv zenders gekeken. Doordat het aanbod tv zenders erg groot is. Dit in tegenstelling tot bc 20 jaar geleden.

- De jeugd spreekt met iedereen Engels, ook met Duitsers. Dat is veelzeggend.
  - Duits wordt in het vervolgonderwijs (of zelfs het basisonderwijs) te weinig gegeven
  - In opleidingen is veel meer de nadruk op het Engels komen te liggen. Voorheen was de Duitse televisie een alternatief voor de Nederlandse zenders, nu niet meer.
  - Met name bij de jeugd en de jongere generatie is de verslechtering van de beheersing van de Duitse taal merkbaar.
  - Minder Duits via TV en lang niet op alle middelbare scholen wordt Duits aangeboden.
  - Minder jongeren leren Duits. Duitse tv wordt niet veel gekeken.
  - Voordat K. Strauss VVD aandacht vroeg voor Duitse taal deed ik dat al met nul resultaat. Hooguit op de Retailacademy Duits voor ondernemers. Contacten Roermond met zUsterstad Munchengladbach worden verwaarloosd. Rijke cultuur gemist.
- Sterk verslechterd
- Weet niet/geen mening
- Wij Limburgers denken dat we goed Duits spreken, maar als je goed luistert blijven we stilstaan op het niveau van `we kunnen ons verstaanbaar maken`.
  - Voor (potentiële) genswerkers een intensieve cursus Duits (of Nederlands) van bv. 3 maanden is veel efficiënter dan wat vreutelen met alle leerlingen op school.

Limburgse MKB-ers

- Ongeveer hetzelfde gebleven
- Verslechterd
- Sterk verslechterd
- Weet niet/geen mening
- Je moet ook willen
  - Over het algemeen hebben Limburgers een slechte beheersing van het Duits, al denken ze daar zelf heel anders over.
  - Binnen het onderwijs ligt het accent op Engels. Kiezen alleen voor Duits is niet mogelijk. Op tv wordt naar Duitse programma's minder gekeken.
  - De jongeren spreken eerder Engels dan Duits
  - Jongeren Limburgers spreken vaak de Duitse taal onvoldoende
  - Onderwijs faalt en belang van het beheersen van de Duitse taal in de grensregio wordt onvoldoende onder de aandacht gebracht
  - Ik kom veel Limburgers tegen die geen Duits spreken en er zelfs een grote aversie tegen hebben. Duits zou als taal ook meer gekozen mogen worden.
  - Ik weet niet of de beheersing is verbeterd of verslechterd. Wat mij wel is opgevallen dat het niveau aan Duits vaak dat van het steenkolenduits niet overschrijdt. Hierbij wel de kanttekening dat ik meer op het sociale vlak dan het professionele vlak hiermee te maken heb.

7. Hoe wenselijk of onwenselijk vindt u een herinvoering van controle van personen die de Duits-Nederlandse grens oversteken?

Limburgse bestuurders

- Zeer onwenselijk
- 'Vrijheid van personen, goederen, diensten en kapitaal' zijn nog steeds Europese verworvenheden die overigens elk op zich al moeilijk te implementeren zijn. Elke afbreuk daaraan werpt de ontwikkeling van Europese integratie en eenwording weer vele vragen op

- Slaat nergens op
- Wie heeft daar wat aan? Criminelen, terroristen etc etc houd je niet tegen met invoeren van grenscontroles, alleen gewone Limburgers en Duitsers hebben er veel last van.
- Onwenselijk • Steeksproefgewijs zou goed zijn wanneer daar aanleiding voor is.
- Vanuit transport en handel niet wenselijk.
- Neutraal • Indien nodig Oke
- Wenselijk • Illegaal gebeuren.
- Zeker niet integraal, maar selectief zou er meer controle kunnen/moeten plaatsvinden, al was het maar vanwege het afschrikkend effect.
- Zeer wenselijk • Zo kun je de mensen met slechte bedoelingen eruit filteren

Limburgse MKB-ers

- Zeer onwenselijk • Angst mag nooit een drijfveer van handelen zijn.
- De openheid van grenzen zijn een verbetering in de samenwerking. De overheid laat ons te vaak in de steek en de overheid kan vaak meer leren van de onderlinge samenwerking tussen de grensdorpen en grenssteden
- Onwenselijk • Tegenvraag: waarom zou dit wenselijk kunnen zijn?
- Ben wel voor meer 'onzichtbare' controle op illegale immigratie en criminaliteit. Niet voor structurele controle met ophoud aan de grens.
- Wenselijk • Moet snel en eenvoudig gaan alsof je niet in buitenland bent
- Periodiek wenselijk
- Veiligheid
- Zeer wenselijk • Meer controles kunnen geen kwaad. Wekelijks rijd ik diverse keren naar Duitsland, zowel naar Aken als naar Nettetal. In een heel jaar zie ik, op momenten, dat ik de grens passeer, nooit een controle. Beslist te weinig.
- Vanwege drugs transport, XTC afval en pillen, wapens, criminelen,
- Wij zijn overbevolkt, moeten bevolkings-beheersing uitvoeren.
- Wonend aan de A67 net over de grens met Duitsland ervaren wij een toename in illegaal personenverkeer al dan niet gekoppeld aan grensoverschrijdende criminaliteit
- Weet niet/geen mening • Dit is geen innovatieve vraag maar een politieke DUS GEEN ANTWOORD

8. Op welke beleidsterreinen dienen volgens u Duitse en Nederlandse overheden in de grensstreek meer van elkaars kennis gebruik te maken?

Anders, namelijk:

- Duurzame energieopwekking
- Energievoorziening
- Gewoon veel meer afstemming op alle terreinen.
- Migratie + kennis integratie
- Natuurontwikkeling
- Niet alleen op bestuursnivo agenderen, eindelijk ook eens stappen maken ieder bindt zich veel te veel aan regeltjes, zeer frustrerend
- Op al deze terreinen de grenzen slechten en over en weer zorg dragen voor volledige integratie

- Op alle bovengenoemde terreinen
- Openbaar vervoer
- Politiek
- Slechte en
- Toerisme (3x)
- Toerisme en natuur
- Vluchtelingen
- Vluchtelingen opvang

9. Welke van onderstaande barrières dienen de Nederlandse en Duitse overheden te verwijderen?

Limburgse bestuurders

- Bereidheid voor korte stages aan Nederlandse zijde
- Betere OV-verbindingen
- De barrières zitten tussen onze oren
- Door concrete, kleinschalige benaderingen
- Duidelijkheid te scheppen op welke niveau's beleid besloten wordt, stadt, kreis, bund, land, veel energie wordt gesteoken in overleg en dan blijkt dat de beslissingsbevoegdheid niet op dat niveau te liggen, maak daar een duidelijke structuur van.
- Fiscaal (arbeid)
- Fiscale barrières voor het werken over de grens
- Fiscaliteiten
- Geringe kennis werknemers
- Informatie over mogelijkheden en kansen
- Inkomsten en belastingen
- Invoeren Grenslandtoets
- Met name belastingwetgeving , overige zaken zijn gevolg van!
- Slecht grensoverschrijden openbaar vervoer
- Snel, direct treinverkeer tussen de duitse en limburgse steden
- Veel agenderen en vergaderen niet aan oplossing werken
- Verschillen in wetgeving op werkgevers- sociaal- hypotheek gebied
- Woon-werkverkeer met openbaar vervoer

Limburgse MKB-ers

- Aanmeldingsplicht limoza
- Accijns verschillen
- Afstemming van belastingen
- Belastingtarieven en sociale premies
- BPM, Belastingstelsel
- De betalingen voornamelijk belgie
- Erkenning van EU wetgeving
- Fiscaal, soc zekerheid
- Fiscale problemen zoals mindering op de AOW na werken in duitsland
- Gebruik verschillen, werk aanvullend
- Geen tachograafplicht bestelbussen

- Grensoverschrijdend onderwijs
- In Nederland kan niets
- Meer mogelijkheden tot promotie van bedrijven over de grens
- Minder zeiken overheid
- Onduidelijkheden die zelfs accountants mkb-ers niet kunnen vertellen
- Opbouw aow mag niet aangetast
- Openbaar vervoer sterk verbeteren, één metronet voor de gehele Euregio
- Overheden gaan niet over de eerste 5 punten
- Regelgeving over samenwerkingsverbanden
- Uniformiteit van regelgeving
- Verschil in belasting
- Verschil in beloning
- Verschillen in wetgeving
- Verzekeringen en belastingen
- VOOR BELGIË GELDT DAT JE ALS NEDERLANDER OP VOORHAND OP ALLE GEBIEDEN OP ACHTERSTAND STAAT.
- Vooral de culturele barrières onderkennen, respecteren en tot een werkbaar model komen
- Werkgevers en werknemers moten dit zelf doen. de regeringen moeten het faciliteren.
- Zorgverzekeringenmentaliteit !!!

9.1 Hoe kunnen volgens u de aangegeven barrières worden overbrugd?

Anders, namelijk:

- Aandacht voor taalonderwijs
- Aanpassen wetgeving
- Afstemming tussen beide landen
- Afstemming van wetgeving te zoeken (arbeidsrechtelijk, pensioen, belastingen), ontmoetmomenten creëren, denkteams en doeteams opzetten en bij elkaar brengen
- Bestuurlijke en culturele contacten en ad hoc samenwerking/projecten
- Bilaterale contracten
- Culturele kennismaking
- Databases koppelen van werkzoekenden bijv.
- De grensoverschrijdende bestuurslaag is een startpunt dat in een later stadium weer af kan nemen.
- Dialoog in netwerken
- DOEN
- Door Brussel
- Door de nationale overheden. Daarnaast in een Euregionaal verband, maar de huidige Euregio is daarvoor te zeer buiten het zicht en volstrekt ongeschikt,
- Door de rijksoverheid
- Door grensoverschrijdende publieke, private en publiek-private samenwerkingsverbanden te stimuleren, c.q. aan te gaan
- Door hogere overheden
- Door meer interesse in elkaar te tonen en niet alleen naar het rendement onder de streep te kijken.
- Een projectgroep eens alle projecten onderzoekt die in het verleden opgevat zijn en waarvan

welke geslaagd zijn en op welke wijze, niet alleen de winners maar ook de lozers inzichtelijk te maken geeft veel duidelijkheid, hoe en waarom die misgelopen zijn, politiek zit teveel erop en verlies na 4 jaar zijn structuur weer na verkiezingen.

- Elke kans grijpen, die zich voordoet
- Europa
- Experimenteerruimte creëren samen met NRW een ECTS structuur inrichten los van de huidige euregio's.
- Experimenten status krijgen
- Geen nieuwe bestuurslaag, wetten van EU meer gezamenlijk toepassen of richtlijnen beiden gelijk toepassen
- Informatievoorziening
- Informele contacten
- Landelijke en Europese wetgeving
- Landsniveau en europa
- Limburgs parlement
- Lokale samenwerking
- Meer aandacht voor grenseffecten door nationale wetgevers
- Meer de grens over te gaan
- Na
- Overheden
- Persoonlijk contact en bilaterale afspraken. Tevens zou pilot opgezet moeten worden met als doel opheffen van formele barrières
- Pragmatische houding om problemen op te lossen.
- Samenwerken door samen te werken en van elkaar te leren
- Scholing en voorlichting
- Studentenuitwisseling + studeren in elkaars landen
- Triple helix aanpak (overheid, onderwijs, bedrijfsleven)
- Tussen verenigingen aan beide kanten van de grens
- Via de EU en door goed met elkaar in overleg te blijven
- Voor een deel niet, en voor een belangrijker deel wel door aanpassing belastingwetgeving
- Wetgeving eenvoudiger maken, informatie verbeteren en investeren in infrastructurele verbindingen
- Wetten aanpassen
- Wil om te zoeken naar oplossingen, blijven communiceren met elkaar.
- Zelf initiatieven nemen en niet investeren in excuus tussen!

9.1.2 Welke maatregelen zouden overheden vooral moeten uitvoeren, zodat het voor uw bedrijf gemakkelijker wordt om omzet te halen in Duitsland of België?

(ondernemers-vraag)

- ? (3x)
- 1 accountant voor alle 3 de landen
- Aanbestedingen / mogelijkheden voor opdrachten van over de grens communiceren
- Aanpassen regelgeving
- Acceptatie
- Acceptatie niet vertaalde verklaringen
- Accijnscorrectie op bijv. tabak en brandstof

- Administratieve vereenvoudiging
- Advertenties
- Afdrachten premies via 1 loket
- Afschaffen werkvergunning
- Afstemming van belastingen
- Afstemming van regels belastingen
- Afzetmarkten coördineren en beter openstellen
- Andere eisen productie
- Bekendheid
- Belachelijke regeltjes
- Belasting (3x)
- Belasting gelijk maken
- Belastingafhandeling
- Belastingen
- Belastingregelingen
- Belastingregimes harmoniseren
- Belastingtechnische zaken overeenstemmen
- Belastingverschillen
- Belgen vrij werken van Nederlanders in hun land zonder registratie en administratie
- Bemoezucht overheden beperken
- Ben al sinds 1977 actief in Duitsland, de overheid moet de NL erop wijzen dat men in D manieren heeft en punctueel is, flauwe grappen en je en jou gaat echt niet.
- Ben tevreden
- Beroeps erkenning
- Beurzen
- BPM afschaffen
- Bt
- Btw (2x)
- Btw afdracht
- BTW afdracht gemakkelijker maken
- BTW gelijk (2x)
- Btw gemakkeler
- Btw hetzelfde
- Btw in Nederland gelijk trekken met België
- Btw ook 19 %
- BTW regels doorzichtiger maken
- BTW tarief gelijk
- Btw tarieven gelijk trekken, met bepaalde zaken zit ik met een btw van 21% terwijl over de grens 6% wordt gerekend; dat is wel een heel groot verschil wil men dan eerlijk kunnen concurreren
- Btw teruggaven vermakelijken
- BTW vergemakkelijken
- Btw verlaging
- BTW verschillen opheffen

- Btw-regelgeving
- Burocratie
- Centraal BTW tarief
- Certificeringen gelijk trekken
- Coaching op cultuurverschil voor werkgevers
- Contacten
- De NL bedrijven moeten zelf manieren leren om in D aan de bak te komen
- Delen
- Dezelve regels
- Dezelfde belastbaarheid op auto's
- Dezelfde belastingheffing
- Dezelfde lonen
- Dezelfde richtlijnen
- Diploma erkennen
- Diploma erkenning
- Diploma's
- Dorpsverfraaiing
- Duidelijkere btw aangifte
- Duidelijkheid in regelgeving en vooral belastingafdrachten etc
- Duidelijkheid omtrent regelgeving
- Duidelijkheid over belastingregels
- Duidelijke wetgeving
- Duitse overheden meer openstaan voor nederlandse bedrijven
- Duitsland /België moet eu verordeningen erkennen
- Een BTW nummer voor alle 3 de landen
- Een btw tarief
- Eenheid in BTW
- Eenheid van wet en rechtspleging
- Eenheid vormen
- Eenvoudige erkenning diploma's
- Eenvoudiger BTW regelingen
- Eenvoudigere arbeidsregelgeving
- Eenvoudigere en betere regels voor werknemers die in een ander land werken
- Elk Europees bedrijf gelijk behandelen
- Elkaar certificaten erkennen
- Erkennen van diploma's over en weer
- Erkenning certificering
- Erkenning diploma
- Erkenning diploma's (2x)
- Erkenning opleiding
- Erkenning vak
- Erkenning van diploma's
- Ervaringsprojecten

- Eu toch???????
- Europees worden. Nu is Europees iets voor ambtenaren in Brussel en Straatsburg. Voor ondernemers betekent Europees; geen rare barrières en extra kosten mbt bellen, iets kopen, internet, etc.
- Europees zorgstelsel
- EVOA regeling afschaffen
- Fiscale duidelijkheid
- Fiscale faciliteiten
- Fiscale verschillen wegwerken
- Fiscaliteit uniformeren
- Freistellungsbescheidung EStG voor zzp'ers toegankelijker maken metname de ratrace voor de juiste stempel op de formulieren
- Gedifferentieerd en op elkaar afgestemd mest- en afvalstromenbeleid
- Geen (2x)
- Geen bankrekening in land
- Geen extra maatregelen
- Geen idee (x)
- Geen idee, wel van plan omzet in B en D te halen
- Geen idee
- Geen invoerrechten en accijnzen
- Geen invoerrechten hoeven te betalen
- Geen kvk in land
- Geen lastige regelgeving
- Geen ligt vrijwel altijd aan de ondernemers zelf
- Geen mening
- Geen rekening rijden.
- Geen tolwegen (2x)
- Geen. Ik ondervind geen hinder
- Gelijke accijnzen
- Gelijke BTW tarieven
- Gelijke kansen bieden, waar je ook vandaan komt uit de Benelux
- Gelijke rechten en plichten
- Gelijke regelgeving
- Gelijke regelgeving
- Gelijke wetgeving
- Gelijke wetgeving (3x)
- Gelijke wetten
- Gelijke wetten
- Gelijkheid
- Gelijkheid AOW rechten
- Gelijkheid in 'personenverzekeringen
- Gelijkwaardigheid bouwregelgeving
- Gemakkelijkere papierkraam

- Gewoon de zelfde eisen als nl
- Goed beheer van de euro
- Goede infrastructuur
- Grensoverschrijdend blijven denken
- Handelpunt / contactpunt
- Helderheid van belastingwetten en regels
- Het echt makkelijker maken om over de grens te werken, het vereist nu nog veel regel en papierwinkel
- Het met elkaar in contact brengen
- Hypotheekrente aftrek
- Idem
- In België alternatieve zorg vergoeden
- In België is niet veel te halen
- Info punt oprichten
- Informatie, dat de mogelijkheid bestaat
- Informeren
- Inperken overheden en ambtenaren
- Internationale VAR voor zzp'ers
- Interregionaal overleg
- Inzet van Nederlanders
- Kortere lijntjes
- Kosten van klein transport goederen drastisch omlaag.
- Lagere belastingen
- Loketfunctie inrichten
- Lonen verlagen
- Marktbekendheid
- Meer aandacht tijdens opleiding wat de mogelijkheden zijn
- Meer bekendheid bij werkgevers met afzetmarkt over de grens
- Meer grensoverschrijdende projecten waarbij ondernemers worden ingezet
- Meer mkb ondersteunen (mkb steunpunt maken)
- Meer netwerk tussen werkgevers
- Meer samen werken in de recreatie tak
- Meer stimuleren
- Meer zicht op afzetmogelijkheden
- Meet en match onderling
- Minder administratie
- Minder belastingen/accijnzen NL
- Minder bureaucratie
- Minder bureaucratie
- Minder controles
- Minder papieren aanvragen en in te hoeven vullen denk aan limosa ed.
- Minder regelgeving
- Minder regels (2x)

- Mogelijkheden in adverteren
- Nederlandse bedrijven erkennen in kennis en kunde
- Netwerk (2x)
- Netwerken opbouwen
- Niet afhankelijk van overheid, maar van het bedrijf zelf
- Niets
- Nvt (5x)
- Oktoberfeest elke dag
- Ontmoet de burens meeting
- Op elkaar afgestemde winkel openingstijden
- Open arbeidsmarkt
- Opener arbeidsmarkt
- Openstaan voor andere werkwijze
- OVERHEDEN IN BELGIË ZIJN STAR
- Overheidsverschillen opheffen
- Overnemen ziektekostenverzekeringen
- Persvrijheid
- Plaatsnaambordjes in het Duits
- Potentieel uitlichten
- Pr
- Prijs dalingen en BTW
- Rare documenten en voorwaarden uitroeien
- Reclame
- Regelgeving (5x)
- Regelgeving afstemmen
- Regelgeving gelijk trekken
- Regelgeving gelijktrekken
- Regelgeving identiek!
- Regelgeving in het algemeen versoepelen; ik mag bepaalde geneesmiddelen die in Duitsland zijn geregistreerd niet bestellen daar ik praktiseer in Nederland. Dat zijn achterhaalde zaken (met 1 Europa).
- Regelgeving uniformeren
- Regelgeving verminderen
- Regelgeving versoepelen
- Regels uniformeren
- Regio's beter samenwerken
- Rijtijden
- Rk feestdagen
- Samenwerken
- Samenwerking
- Samenwerking stimuleren
- Samenwerkingsprojecten stimuleren
- Scholing

- Sociaal beleid harmoniseren
- Sociaal vangnet
- Sociale wetgeving
- Stages, jobrotation bedrijfsleven, bij elkaar in de keuken kijken
- Standarisatie in belastingen
- Standarisatie in wetgeving
- Stimuleren dmv netwerkbijeenkomsten
- Stoppen met moeilijke papieren
- Subsidie
- Subsidies (3x)
- Subsidies verstrekken
- Succesvolle samenwerkingen belichten
- Taal
- Taalbarriere
- Te complexe regelgeving
- Toegankelijkheid verbeteren
- Uitwisseling mest en compost
- Uniform tolsysteem tbv zware voertuigen
- Uniforme regelgeving
- Uniforme wet- en regelgeving
- Uniforme wetgeving (2x)
- Uniformering wetgeving
- Uniformiteit
- Verandering in wetgeving beter communiceren
- Verbetering van wetgeving
- Verbinden
- Vereenvoudiging wetgeving
- Vergunningen samenvoegen
- Verschillen in regelgeving opheffen
- Verschillen in wetgeving (2x)
- Verschillen wetgeving aanpakken
- Verzekeringen / sociale voorzieningen
- Verzekeringen
- Verzekeringsmogelijkheid bedrijf i.p.v. persoon
- Vestigingsklimaat verbeteren
- Vestigingsklimaat?
- Vindbaarheid
- Voordelen bieden
- Voorlichting over verschillende wetgeving en regels
- Vrij werkverkeer
- Vrije markt
- Vrijheid van wonen en werken
- Vrvoersdisciminatit

- Wdettegeving harmoniseren
- Weet ik niet
- Weet niet (5x)
- Werkvergunning afschaffen
- Wet en regelgeving
- Wet- en regelgeving aanpassen
- Wet-en regelgeving
- Wetgeving
- Wetgeving
- Wetgeving (4x)
- Wetgeving aanpassen
- Wetgeving afstemmen
- Wetgeving gelijk trekken (maar gebeurt al in EU verband)
- Wetgeving harmoniseren
- Wetgeving in overeenstemming brengen
- Wetgeving inz. werknemers werkzaam over de grens eenvoudiger
- Wetgeving vereenvoudigen mbt. Loon en premieafdracht.
- Wetgeving voor kleine bedrijven
- Wetten gelijk maken
- Wetten harmoniseren
- Workshops, opleidingen
- Xxx
- Zelfde
- Zelfde auto politiek hanteren
- Zelfde kosten vervoer
- Zelfde norm bladen
- Zelfde regelgeving online verkoop
- Zonering van regelgeving
- Zou ik wel willen weten.

9.1.2. Welke maatregelen zouden overheden vooral moeten uitvoeren, zodat het voor uw bedrijf gemakkelijker wordt om Duitse of Belgische werknemers in dienst te nemen.

(ondernemers-vraag)

- ?
- ???
- 1 BTWtarief
- Advies bureau hiervoor open stellen
- Arbeidsrechtwetgeving meer op elkaar afstemmen
- Bekendheid
- Belasting
- Belasting enz.
- Belasting stelsel samen voegen
- Belastingen

- Belastingen afstemmen
- Belastingen synchroniseren
- Belastingregimes harmoniseren
- Belastinggegevens
- Belastingregels
- Belastingstelsel
- Belastingwetgeving aanpassen
- Belemmeringen op gebied van belastingen
- Belemmeringen op gebied van diploma's
- Beloning
- Bemoeizucht verkleinen
- Ben tevreden
- Beroeps erkenning
- Betere pensioenregelingen
- CAO van de werkgever moet bepalend zijn
- Coaching in aanvullend communiceren
- Dat de nederlandse accountant de aangifte voor werk in het buitenland mag uitvoeren.
- Databanken maken
- Diploma
- Diploma erkenning (2x)
- Diploma generen
- Diploma-erkenning
- Diploma's erkennen (2x)
- Duidelijkheid betreft salaris
- Duidelijkheid in grensoverschrijdend werken
- Duidelijkheid wetgeving
- Duitsland/België moet eu verordeningen erkennen
- Een duitse medewerker moet bij eigen verzekering kunnen blijven
- Eenvoudiger belastingtechnisch
- Erkenning diplomas
- Erkenning van diploma's (2x)
- Fiscale wetgeving (2x)
- Fiscale wetgeving aanpakken
- Fiscale wetgeving meer op elkaar afstemmen
- Flexibel arbeidscontract
- Flexibel inzetbaar aan beide kanten
- Flexibele contractmogelijkheden
- Flexibeler wetgeving
- Flexibiliseren van waar belasting betaald wordt
- Flexwet afschaffen
- Geen
- Geen actuele vraagstelling voor mijn bedrijf
- Geen aparte regelgeving
- Geen barriere
- Geen idee (2x)
- Geen interesse
- Gelijke arbeidsvoorwaarden
- Gelijke beloning en ontslagrecht
- Gelijke beloningen.

- Gelijke loonbelastingen
- Gelijke rechten en plichten
- Gelijke sociale diensten
- gelijke wetgeving
- Gelijke wetten
- Gelijkheid in arbeidsvoorwaarden
- Gelijkheid in belastingen
- Gelijkstelling belastingen
- Gezamenlijke aanpak
- Goed beheer van de muntunie
- Handelpunt / contactpunt
- Heb al duitse werknemers
- Het mogelijk maken om in een ander land te mogen werken.
- Idem
- Informeren
- Internationaal uitzendbureau
- Internationale VAR voor zzp'ers
- Kennis van bedrijven
- Kennis van netwerk
- Kennis van onze woningwetgeving
- Kosten reductie
- Lagere loonlasten
- Lonen
- Loon hetzelfde
- Minder papierwinkel
- Nederlands arbeidsrecht van toepassing
- Niet afhankelijk van overheid, maar van het bedrijf zelf
- Niet zo moeilijk doen
- NVT (2x)
- Nvt (3x)
- Op zoek naar win-win-situaties
- Open arbeidsmarkt
- Openbaar vervoer internationaliseren
- Pensioenregels
- Premies hetzelfde
- Rechten
- Regelgeving uniformeren
- Regels
- Reiskosten afschaffen
- Sociale beleid harmoniseren
- Sociale verzekeringen
- Sociale voorzieningen
- Sociale wetgeving
- Sociale wetgeving (2x)
- Sociale wetgeving meer op elkaar afstemmen
- Sociale zekerheid eenvoudiger
- Standarisatie in belastingen
- Standarisatie in wetgeving
- Stimuleren van talenkennis

- Stimulerende maatregelen maken (niet geldelijk)
- Stimuleringsmaatregelen nemen
- STOPPEN MET AL DIE REGELS DIE ER BESTAAN
- Subsidie
- Subsidies
- Suffe regels afschaffen
- Taal
- Taal (2x)
- Taalverschil
- Uniforme diploma's
- Uniforme regelgeving
- Vereenvoudigen van regels voor de werknemer
- Verschillen in wetgeving
- Versoepeling van regels
- Vervoerskosten omlaag brengen
- Verzekering
- Voorlichting
- Vrije markt werking
- Weet niet (3x)
- Werkvergunning afschaffen
- Wet en regelgeving aanpassen
- Wetgeving
- Wetgeving (2x)
- Wetgeving aanpassen
- Wetgeving harmoniseren
- Wetgeving omtrent sociale lasten en sociale verzekering
- Wetgeving afstemmen
- Zelfde
- Zelfde normen en waarden
- Zelfde wetgeving!!!!
- Zie boven
- Zie vaag 8
- Ziektekosten regelen

10. Wat vindt u de meest wenselijke beleidsmaatregelen voor het tegengaan van demografische krimp in de grensregio's?

Limburgse bestuurders

- Aanmoedigen van gezinnen
- Aanpassing wetgeving
- Aantrekkelijk vestigingsklimaat creëren door werkgelegenheid aan te trekken en te investeren in een bijzonder aantrekkelijk euregionaal woon- en leefklimaat
- Aantrekkelijker maken van het gebied om te wonen en werken, benadrukken van de voordelen (interessante steden, prettig recreëren, goedkopere woonomstandigheden, goed baan aanbod)
- Actief stimuleren voor stagemogelijkheden vanuit het onderwijs in het bedrijfsleven in Nederland, Duitsland en België
- Agglomeratievoordelen grensoverschrijdend benutten en zo eigen centrum creëren gezamenlijk i.p.v. beide periferie zijn.

- Belasting stelsel
- Betere openbaarvervoer en fietsverbindingen
- Creëren van ontmoetingsmomenten; werken aan gezamenlijke identiteit onder andere door onderwijs en scholing
- Een combinatie van alle voorstellen
- Gezond en prettig leefklimaat
- Grensoverschrijdende RO-plannen bv Duitsland werkgelegenheid en in Nederland leegstaande woningen
- Hoog cultuur klimaat
- Hoogwaardige bedrijvigheid
- Inzetten op meer bedrijvigheid
- Krimp kan je niet tegengaan, je kan wel proberen aantrekkelijk te zijn voor kenniswerkers bijvoorbeeld en jongeren een perspectief schetsen voor als ze ervoor kiezen in de regio te blijven
- Krimp kun je niet tegengaan
- Krimp accepteren als een periode gericht op kwaliteitsverbetering.
- Kunne we eindelijk eens ophouden met de problematisering van de krimp!!
- Meer mogelijkheden voor woningbouw in landelijk gebied
- Meer voorlichting over grensoverschrijdend werken en ondernemen
- Naast werkgelegenheidsprojecten voor jongeren ook zorgen voor sociale en culturele voorzieningen t.b.v. jongeren
- Nederland moet minder centralistisch denken
- Nuttig gebruik van de vrijkomende ruimte, gebouwen, etc.
- Ontzorgen van grensarbeiders
- Overheid stimuleert euregionale bedrijvigheid en faciliteert euregionaal werkverkeer
- Speciale kansen/stimulering voor jongeren
- Stoppen met alles richten op de randstad. De bewoners aan de grenzen worden gediscrimineerd vanwege minder bedrijvigheid en mogelijkheden tov nederlanders in het centrum.
- Structurele samenwerking met de rwth, internationale scholen en euregionale diplomering.
- Studenten
- Tegengaan moet niet jouw eigenstandige doel zijn
- Verbeteren van de digitale snelwegen
- Versterking vitaliteit steden
- Vestiging van maakindustrie
- Vestigingsbeleid voorbedrijven zo aantrekkelijk maken dat die wel komen

Limburgse MKB-ers

- Bereikbaarheid en kosten dmv openbaar vervoer verbeteren.
- Concurrentiepositie t.o.v. rest van Nederland en Belgische en Duitse regio vergroten: inzetten op markten die onvoldoende ontwikkeld zijn.
- Demografische krimp is een unieke kans: technische vooruitgang zal zorgen voor hogere arbeidsproductiviteit door meer en slimme automatisering!
- Grote bedrijven stimuleren naar grensstreek te komen
- Het eenvoudiger maken van werken over de grens
- Hoogwaardige werkgelegenheid aantrekken
- Inkrimpen overheidsorgaan
- Jonge gezinnen faciliteren benevens een uitnodigend cultureel leefklimaat met een groot welzijns behalte
- Kennisintensieve bedrijvigheid naar Limburg halen
- Krimp vlakt sterk af, vergrijzing is groter probleem
- Luik-Maastricht-Aken 1 metropool maken

- Maakindustrie naar Limburg
- Meer banen creëren voor hoger opgeleiden (HBO en met name Universitair)
- Meer richten op ouderen
- Minder moeilijk doen en coöperatiever zijn
- Nu zaken aanpassen
- Openbaar vervoer sterk verbeteren, maatwerk voor voorzieningen in de Kleine Kernen
- Overheid zorgt voor sterke visie op ontwikkeling van gebied (waar liggen kansen gezien ligging, hoe kunnen we ons onderscheiden, waar is behoefte aan...
- Projecten in de praktijk om innovatief denken te bevorderen en samen te werken en te ontwikkelen
- Samen werken en er één grote stad van maken.
- Verlagen belastingdruk
- Voldoende werkgelegenheid creëren in de buitengebieden, hi-tech
- Wetgevingen voor regio samenwerking stroomlijnen (los van landelijke wetgeving)
- Zorgen voor werkgelegenheid op elk niveau

11. Wat voor soort Europa dient er volgens u in de toekomst te ontstaan?

Limburgse bestuurders

- Als Europa niet van de burgers wordt, dan wordt Europa niet. De keuze voor een van de drie genoemde opties zal niet werken als er geen gemeenschappelijke droom meer bestaat. Wat is het gezamenlijk verlangen naar de zee (Exuperie)? Het hierboven genoemde Europa gaat om een (her)verdeling van de macht en niet om het delen van een gemeenschappelijke droom!
- Als gevolg van globalisering leven we al in een grotendeels door Europese regeleving en lokale leefwereld bepaalde samenleving. De natiestaat treedt steeds verder terug door meer Europese invloed en decentralisatie van rijksoverheidstaken. Dit proces moeten we bevorderen. De natiestaat maakt zichzelf overbodig zodra er een gezond evenwicht tussen Europese systeemwereld en de lokale/regionale leefwereld zoveel mogelijk in evenwicht met elkaar zijn.
- Bijv. intensivering Maas-Rijn gebied las regio
- Een democratisch europa met afschaffing danwel kiezen van eurocommissarissen en europees parlement heeft beslissingsbevoegdheid
- Een Europa dat vooral samenwerkt op alle gebieden
- Een Europa van individuele soevereine landen die op bilateraal niveau samenwerken en sommige aspecten op Europees niveau samen ondernemen.
- Europa loslaten en beginnen kleinschalig, eerts buurtgemeentes. We zijn met z'n alle bezig voor een europa maar kijk naar de verschillen zoals wetgeving, afspraken,btw, belastingen, werkgelegenheid, uitkeringsinstantie enz. dat verschil is nog veel te groot. Kleinschalig problemen oppakken en van onderop en de betrokkenheid van mensen werkt het best voor iets concreets te realiseren.
- Het midden tussen de drie opties. Hangt van het beleidsveld af.
- Opnieuw beginnen maar dan bottom - up
- Politieke keuze